

אונקלוס

קנא בראשית יב לך לך

יב א ויאמר יהוה אליאברם לך לך
מארצה וממולדתך ומבית אביך אל
הארץ אשר אראך: ב ואעשה לך

רש"י

לקח בדור

(א) לך לך. א להנחתך ולטובתך, ושם* אעשה
לגוי גדול, וכאן* אי אחת זוכה לבנים (ר"ה ע"ה), ועוד
שאויע* טבעך בעולם (ב"ה: א) ואעשה לגוי
גדול. ב לפי שהדרך גורמת לשלש דברים, ממשעת
פריה ורביה, וממשעת את המזון, וממשעת את
השם, ולכן החזק לשלש דרכות הללו, שהצטיתו על
הבנים ועל המזון ועל השם (ב"ה), (ואגדלה שמך
הרני מוסיף אות על שמך שעד עכשיו שמך אצרכם

שינוי נוסחאות * שם * כאן * שתודיע טבעך לעולם.

א) זה למדן לשון הליכה, שלא מנינו כן בכל המקרא לומר
הליכה על מקום הנעזב, אלא בלשון יציאה, ולשון הליכה
דוקא על זכיית המקום אשר הלך לשם, כגון ויאל יעקב
מצאר שבע וילך חרבה, וכגון ויאלו ללכת ארצה כנען, וכן קח
נח וגו' וכן לך אל ארץ המוריה, א"כ היל"ל אל מארץך וכו'
ולך לך אל הארץ אשר אראך, ואל לא היינו דורשים כלום שזה
סדר הלשון, אבל עתה ודאי שרצונו לומר שהליכתו מארצו
תהיה "לו" (מ"ל: ב) כי בהכרח שלכל הפחות ב'
דברים נכללים במיבת לך, שאם רק דבר אחד למה קחם
ואמר לך לטובתך היה לו לומר לך בשביל טובה פלוני, וכן

לקמן בפרשה וכו' עליו פירש"י על אודותיו לשלחו ולשמרו, גם שם הכרח הוא שאמר קחם עליו על אודותיו ולא פירש מה
יעשו לו בהכרח שלכל הפחות ב' דברים נכללים בו, ומפרש רש"י מה הם הב' דברים להנחתך זה בנים, ולטובתך זה לפרנס
שמו, והסביר כן נוסחת שידוע מאמריו ר"ל שקדושת ארץ ישראל מסייע להאכלת נפש קדושה, ויחזק שהיה עולה תמימה
אין מונה לארץ כדאי לו, ועוד שהלא ידוע שארעה לא היה אפשר ע"פ המזל להיות לו בנים, לזה בהכרח לו לדור בארץ
כנען שאינו תחת שום מזל ואמצעי, וכן כמה טעמים נגלים ונסתרים, ופירסום השם פשוט הוא שאם ילך ממקום למקום
נודע ומפורסם קדושתו פרישתו ומדמותו הנכונים משא"כ היושב במקומו (ג"א: א) אינו מלשון טובה, אלא מלשון טבע,
כלומר מדותיו הישרים והמעולים: ד) רש"י מקשה על עצמו, למה לי לדרוש מחיבת לך לך בנים והשם הלא הכמוז
מוכירם בפירוש ואעשה לגוי גדול זה בנים ואגדלה שמך זה פרסום שמו, וע"ז חזן שהם ב' דברים ולא ראי זה כזה, שאמת
שארץ ישראל יגרום לו בנים אבל לא בנים הרבה שארצה הטלטול ממשע פריה ורביה (שחין דרך ארץ לשמש בדרך -
רש"י), וכן השם אמת שיחודע לבנים שמו הגדול, אבל לא יהיה גדולה זה במילואו שזהו עוזר ושז לא ייכר בזמן מועט

אור החיים

יב א ויאמר ה' אל אברם וגו'. עטס
שיצר אליו ה' קודם הבראות
לו, מה שלא עשה כן בכל הנבראים, ב' טעמים
בדבר, או להיות שהוא עליו השלום נשתדל בהכרח
בזרואו מה שלא עשה אדם זולתו וכן ה' (ג') שנים
הכיר את בוראו מעצמו בהתחכמותו (נדרים ל"ג),
לזה לא הולך להגלות אליו אלא אמר אליו דברותיו
וכבר הוכר אללו המדבר, או אפשר כי להיותו אדם
ראשון בקדושה, אשר בעשרה דורות שקדמוהו לא
היה אדם שהכיר אלוהותו ודבר אלוהים, לזה

שצחן אותו אס מקיים גזירותיו, ולאחר שקיים
דבריו והלך לו מארצו וכו' אז נגלה אליו דכתיב
(פסוק ז') וירא ה' אל אברם, מה שאין כן שאר
הנבראים שכבר קדמה ונשתקפה האמונה בלבם
מאברהם והושרשו בקדושה היה נגלה להם תחלה.
ולא ולמד מאבותיו ומשה בסנה. ודרך זה מסכים
לדברי רז"ל (ב"ר ל"ט) שהעמידו פסוק (תהלים
מ"ה) שמעי בת וראי וגו' באברהם אבינו, בתחלה
שמעי והוא אומרו ויאמר ה' אל וגו', ואחר כך
נגלה אליו וירא וגו', והוא אומרו וראי. ולא היו

בנייחסם. ולו
בת שמעי
לך לך מארץ
לומר מן
יולא גם ממולו
לער הפרידה
מפרידת מולדו
אציו לזה סדו
שכר על כל פו
את צנך וגו
עוד יראה לומר
יניאחו מאור כ
אלא הוא לצד
ואפילו מצית ל
כי ולקח עמו
דבק צו כאומר
שאמר אחר כן
וגו' פירוש
יכלימכו. ולזה
הרועים תיכף
הימין וגו', וכן
בדברים האלה
חושב מחשבות
סיבה דחפו צד
ממה שאמר ה'
אברם אחרי כן
זה יוכיח כי ה'
להראותו את ה'
אשר אראך, ו

ב) פי' לא די שהיה
נתן חיבת בת בנייהם
גם לעוזב מולדתו וה
אביו וקבל על עצמו
לעו. ד) שתיכף

אל הארץ אשר אראך - בגמרות קדושה אכף יסוף יי שיהיה
הצ"ע

תרגום יונתן

קצא שמואל ב כג עבות מנוגה ממטר דשא מארץ: זה פי' → לא יכן ביתי עם-אל פי ברית עולם שם לי ערוכה בכל ושמורה פי-כל-ישעי וכל-חפץ פי-לא יצמיח: L

לאנהרא פזיהור יקריה פנהור צפרא דאזיל ותקון וכשמשא דעתיד לאנהרא פזיהור יקריה על חר תלת מאה ארבעין ותלתא פנהור שבעת פוכביא שבעת

יזמיא יתיר מפרין תתרבון וייטב לכון דהויתון מחמדון לשני נחמתא דאתין הא כאפרא דמסובר בשני בצורתא דיהות ממטרא על ארעא: ה אמר דוד ותירא מפני

רש"י

מנוגה ממטר דשא מארץ. מאיר נוקרי, יומר מנוגה הצא ממטר כמוס נח עלי אור, כשהמטר יורד על ארץ מלחה דשאים והשמש זורח עליו ומזהיק. וכן פתרון, יומר מנוגה הצא ממטר של דשא מארץ: (ה) כי לא כן ביתי עם אל. שיהא נוקרי ענות: כי ברית עולם. התורה

אשר שם לי, ערוכה צל צימי ושמורה: כי כל ישעי וכל חפץ. זרכי מוכניס לפניו, והרי זה מקרא קצר: כי לא יצמיח. עוד למלך אשר מלכותי. דבר אחר, כי ברית עולם שם לצימי להיות מלכותי קיימת, והברית ערוכה צל, צפי כל הנביאים:

מצודת דוד

השמש, כי לא יהיה נראה כי הענן יכסנו: מנוגה ממטר. כמו מנוגה השמש וממטר השמים, אשר משניהם יחד באה הסיבה להצמיח דשא מן הארץ, וכן הדבר במושלים כאלה. כי אף אשר אור הבוקר היא סיבה ידועה לזריחת השמש, אין זו סיבה לשיתמיד בזריחתו, כי יבוא הענן ויכסנו. כן צדיק המושל לא ימשול היראה, כי אם בעוד ימשול הוא ולא בסור ממנו הממשלה אף לא אחרי מותו. וכמו שנוגה השמש ומטר השמים המה יחד סיבה להצמיח דשא ולא זה בלא זה, כן צדיק אחד מושל, לא יוכל להמשיל היראה אם המושל חבירו עומד נגדו ומותח בידו: (ה) כי לא כן ביתי. אלא ממשלת בית מלכותי לא כן היא עם הממשלת יראת האל: כי ברית עולם שם לי. ממשלת המלוכה שם לי לבדי וברית עולם היא: ערוכה בכל. רוצה לומר הכל תלוי בה על היותה מלוכה ונתנה ביד אחד, ואינה כממשלת מושלים שאין הכח ביד האחד כאשר חבירו עומד נגדו, אשר ידמה לנוגה השמש ומטר השמים שאין הכוח ביד אחד זולת חבירו להצמיח הדשא: ושמורה. גם המלוכה הלא היא שמורה לי ולזרעי מדור לדור, ואינה כממשלת שאר מושל אשר עמו תמות או בחייו תוסר ומעשיו בטלים, אשר ידמה לאור הבוקר שהיא סיבה ידוע לזריחת השמש, ובבוא הענן יכסוהו: כי כל ישעי. כי כל הישע הבאה היא ישעי, כי על ידי או על ידי זרעי תבוא. וכמו כן על ידינו תבוא כל חפץ, כי לא יצמיח מי למלכות מבלעדינו:

מצודת ציון

קלט ד: ד עבות. עניים: מנוגה. ענין הארה זריחה: דשא. חציר: ה ערוכה. ענין סידור: חפץ. רצון:

רד"ק

שארין בו עכירות אלא כהיר, כי בוקר שהוא עבות וענן פעם נוגה ופעם מטר, ואינו טוב אלא להצמיח דשא מן הארץ: (ה) כי לא כן. אבל ביתי אינו כן.

מדרשי חז"ל

שמש, אלמא אור יממא הוא, מי כתיב אור בוקר, וכאור בוקר כתיב, והכי קאמר וכאור בוקר בעולם הזה. כעין זריחת שמש לצדיקים לעולם הבא. (פסחים ב.). שם לי ערוכה בכל ושמורה. ברודיה מצאתו

דוד עלי אפרא אנשא אמר דהוא ייקום יתידן

(מו"ק הוא יזרח כאור אור

(מהלס

הזה: משלחו ה היא ושמש, זריחת

ביראת ישראל השמש בוקר

צדיקים נעימים יאמר ונעים

המלך יאמר שאמר ל תורה על כל שלשת

ס אדם י יזרח

כַּחַתָּן יֵצֵא מִחַפְתּוֹ יֵשִׁישׁ כְּגִבּוֹר לָרוּץ
 אֲרֶחֶ: וּמִקְצֵה הַשָּׁמַיִם | מוֹצֵאוֹ וּתְקוּפֹתָיו
 עַל־קִצּוֹתָם וְאֵין נִסְתָּר מִחַפְתּוֹ: א הַתּוֹרָה

חַתָּא דְנִפְק מִגְּנוּבִיה
 וּבְמִיָּהֳרָ יִחְדִּי הַיָּד
 גְּבָרָא לְמַרְהֵט בְּאַרְחָא:
 וּמְסִיפֵי שְׁמַיָא מִפְּקִינִיה
 וְתוֹקְפִיה עַל סְטֵרִיהוֹן

וְלִית דְּמִטְסֵר מִן רַתְחִיה: ח אֲוִרִיתָא דִּי שְׁלֵמָתָא מְתִיבָא נֶפֶשׁ סְהֵדוּתָא דִּי מְהִימְנָא
 רש"י

מספרים כבוד אל: (ז) ותקופתו על קצותם. הקפת סבובו מקצה אל קצה: ואין נסתר מחמתו. אילמלא ניתן זרקיע התחמון לא היה אדם נסתר מפניו מפני חמימותו, שחמה ולבנה זרקיע השני, כלאמרינן שזעה זרקיעים הם, ולוין,

רקיע, שחקים, זבול, מכון, מעון, ערבות, ומונה להם כסדרן, ולוין אינו משמש כלום, רקיע יש בו חמה ולבנה כוכבים ומזלות כו' (מגינה יב:): (ד) תורת ה' תמימה. גם היא מאירה כשמש, כמו שנאמר בסוף הענין מאירת עינים, ולאמר כי

מצודת דוד

ישיש. הוא שש במהלכו כאשר ישיש הגבור לרוץ באורח, כי בטוח הוא בגבורתו ולא יחת מפני כל, וכן השמש בטוח הוא שילך מהלכו באין מוחה: (ז) מקצה. יציאת השמש הוא מקצה השמים לפי הנראה והנדמה לכל אחד באופק שלו: ותקופתו. וסבובו הוא על קצות השמים, רוצה לומר בכל יום זורה ברוח שזרח אתמול ושוקע ברוח ששקע אתמול, וכן סובב והולך יום יום: ואין נסתר. ואין מי שיהיה נסתר מהם השמש: (ח) תורת ה' תמימה. אבל תורת ה' היא יותר תמימה רוצה לומר שלימה בפעולותיה, ומועלת יותר מן

מצודת ציון

(ז) ותקופתו. מלשון הקפה וסבוב:

השמש בעולם כדמות חוס הלב בגוף האדם, מראיות חכמת התולדות, והנה הוא חיי כל הגופות: (ח) תורת. אמר רב סעדיה הגאון כי תחסר מלת יאמר, כי השמש יאמר תורת השם תמימה. ולפי

אבן עזרא

גלגלו בו ולא ייעף ולא ייגע: (ז) מקצה. הזכיר תנועותיו כפי תולדתו באמת שהיא הפך התנועה הגדולה, ומלת תקופה כמו כי הקיפו ימי המשתה (איוב א ה) הקיפוני. וטעם ואין נסתר כי חמת

השמש בעולם כדמות חוס הלב בגוף האדם, מראיות חכמת התולדות, והנה הוא חיי כל הגופות: (ח) תורת. אמר רב סעדיה הגאון כי תחסר מלת יאמר, כי השמש יאמר תורת השם תמימה. ולפי

רד"ק

למקום זריחתו. ודימהו גם כן לגבור שלא יכשל במרוצתו. ואמר ישיש כגבור. כי הגבור שש ושמה בצאתו למלחמה, וכן השמש ישיש בצאתו והנצתו וזריחתו הוא הששון: (ז) מקצה השמים. ממזרח: ותקופתו על קצותם. על כל קצות השמים הוא מהלכו. ואמר ותקופתו שפירושו סיבובו, לפי שסובב הרוחות וישוב למקום זריחתו שמהלכו ביום נראה ברוח דרום והולך למערב וסובב רוח צפון בלילה עד שישוב בבוקר אל רוח שזרח ממנו, וזה למראית העין

לכד, לפי שמהלכו נוטה לצד דרום אבל לא ילך לפאת דרום, אך לפי חכמת התכונה לא נאמר זה מתקופת היום אלא בתקופת השנה שהוא אל דרום בימי החורף, ובצפון בימי הקיץ, וזה נראה לעינים וידוע וברור: ואין נסתר מחמתו. כי השמש בכל העולם הוא אף על פי שאינו בשוה בכל מקום. ואמר ואין נסתר מחמתו ולא אמר ואין נסתר מאורו. כי יוכל האדם להסתר מאורו ולא מחומו, כי אפילו בחדרי חדרים ישיגנו חומו: (ח) תורת. רוצה לומר

מדרשי חז"ל

ישיש כגבור לרוץ אורח. משל למה הדבר דומה, למלך שעשה סעודה לבניו ועבדיו ובני ביתו מסוכין לפניו כל שבעה, לאחר שבעה נפטרו ממנו. לימים בא אחד מהם אמרו למלך בא פלוני, נתעטף ויצא לקראתו ואמר לו כוא בשלום שב שעה אחת עד שיגיע זמן סעודה, וכן השני. כך הצדיקים בשעה שנפטרו לבית עולמם שנאמר: יבוא שלום ינוחו על משכבתם, כאדם שמקבל אורחין כשמחה ובסבר פנים יפות, לכך נאמר ישיש כגבור לרוץ ארח. (ילקו"ש).

רבי חייא בשם רבי יוחנן אמר: היה קורא בתורה ונשתתק, זה שהוא עומד תחתיו מתחיל ממקום שהאחר התחיל. אם אתה אומר ממקום שהאחר פסק הראשונים נתברכו לפנייהם ולא לאחריהם והאחרונים נתברכו לאחריהם ולא לפנייהם, וכתיב תורת ה' תמימה, שתהא כולה תמה. (ירושלמי ברכות פרק ה).

רבי ירמיה ורבנן, חד מנהון אמר למה היא תמימה לפי שהיא משיבת נפש, וחרינא אמר למה היא משיבת נפש לפי שהיא תמימה. עדות ה' נאמנה מחכימת פתי, למה היא מחכימת פתי לפי שהיא נאמנה. דבר אחר, אימתי היא תורת ה' תמימה משיבת נפש. (קידושין ב:).

מחפמא שברא: ו
 מפקודיא דיי תריון
 מחדין לבא פקודא דיי

כל מלוא ותורה אור (משלי ו כג)
 נסתר מחמתו ליום הדין, וליהט
 (מלאכי ג יט), אצל תורת ה' ממ
 נפש לדרכי חיים ומגינה היא ע

מצודת ציון
 ח' משיבת. ענין הנחה והשקטה. כמו
 (ע"י)

היא מגינה ומצלת מן המות: עדות.

דעתי שהזכיר עד כה איך יוכל עדות על האלהות ולהכיר מעשיו, עד אחר נכבד ממנו ויותר נאמן, ועדותיו ופיקודיו ומצותיו ויראתו תורה, שתורה הדרך הישרה בסיני תורת הצרעת והנויר, והזכיר משיבו תסיר הספק מן הנפש, וטעם לאו השמש, בעבור היות השמש תמימי כמו הלבנה. וטעם משיבת נפש

כמו שהשמים והשמש מעידים וכ האל ועל חכמתו, כן התורה והכ ישראל מעידים על חכמתו ועל י כמו שהשמים והשמש מעידים לעו עומד, כן התורה שהיא תמימה ה וקיום הנפש בה כמו שקיום העולב שהגר בארץ נכריה ואין לו עוורים י בגוף, כי עוודי הגוף רבים רודפים כיחידה ושבויה ביניהם, והנה התו הדרך הישרה ומסירה אותו מתאות ה רבים, והנה היא משיבה את הנפש אל תולדתה ואל מקום כבורה, והו המצוה האיך תעשה. והנה הספר מג

תמימה בשעה שהיא יוצאה מפי תמים, בשעה שהיא יוצאה מפי נאמן. רבי בשעה סדרי ששנה, תורת ה' תמימה זו ה' נאמנה זה סדר זרעים שהוא מאמי וזרע, יראת ה' טהורה זה סדר טהרות טומאה לטהרה, פקודי ה' ישרים משמח שיש בה סוכה ולולב ומועדות שנאמר נ מצות ה' ברה מאירת עינים זה סדר מי

מִחֲבֵמָה שְׁכָרָא: יְהוָה תְּמוּמָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ עֵדוּת יְהוָה
 ט פְּקוּדֵיָא דִּי הָרִיצִין נֶאֱמָנָה מִחֲכִימַת פְּתִי: ט פְּקוּדֵי יְהוָה
 מְחַדִּין לְבָא פְקוּדָא דִּי רִשׁוּי

להט, כמו שנאמר (שם שם ט) ורחם לכם יראי שמי שמש לדקה ומרפא וגו': עדות ה' נאמנה. נאמנת היא להעיד עלומדיה: משיבת נפש. משיבתו מדרכי מימה לדרכי חיים:

נר מנוה ותורה אור (משלי ו כג). דבר אחר, ואין נסתר מחמתו ליוס הדין, וליהט אתם היום הצא (מלאכי ג יט), אלל תורת ה' תמימה היא משיבת נפש לדרכי חיים ומגינה היא על לומדיה מלמות

מצודת דוד

מצודת ציון

השמש: משיבת נפש. רוצה לומר כי השמש עם כל תועלתו לפעמים יזיק בחומו הרב עד כי יחלה האיש חולי המות, אבל התורה משיבת עוד נפש האדם, כי היא מגינה ומצלת מן המות: עדות. המצות יקראו עדות, כי מעידים על המקיימם אשר מאמינים בה': מחכימת

(ח) משיבת. ענין הנחה והשקטה. כמו למשיב נפש (רות ד טו):

אבן עזרא

היות השמש בחצי גלגל העולה, חשוב נפש רבים מהחולים, הפך מה שיקרה בהיותו בחצי גלגל היורד, והרופאים ידעו זה, ועדות הדברים העתיקים מפי המעידים שראו בעיניהם, ובעבור שלא יוכל אדם לדעת מדרך הראיות אמר מחכימת פתי ואמר שנאמנים הם ואינם כזב אף על פי שאינם יודעים אותם חכמי לב. ואמר על התורה תמימה, כי אין צריך לעדות עד אחר עמה: (ט) פקודי. מגזרת פקודן, והמה הנמצאות בכת הנשמה בכל אדם בהיותו בר

דעתי שהזכיר עד כה איך יוכל המשכיל למצוא עדות על האלהות ולהכיר מעשיו, ואמר דוד גם יש עד אחר נכבד ממנו ויותר נאמן, והיא תורת השם ועדותיו ופקודיו ומצותיו ויראתו ומשפטיו. ופירוש תורה, שתורה הדרך הישרה בסימנים נזכרים, כמו תורת הצרעת והגזיר, והזכיר משיבת נפש כי התורה תסיר הספק מן הנפש, וטעם לאמר תמימה כנגד השמש, בעבור היות השמש תמימה באורה ואיננה כמו הלבנה. וטעם משיבת נפש כשמש כי מעת

רד"ק

כל ישראל נקרא בשם התורה, כי מעשה בראשית וספור ענין האבות, וכן ספור כל שאר הדברים כולם מורים על האל כי הוא יוצר העולם ועל טובתו ועל ברואיו והשגחתו בטובים וברעים. והזכיר המצות, והוא מה שצוה האל לעשות בדרכי עבודת האל ואהבתו, כארון המצוה לעבדו. והעדות, והם מה שהם עדות בין ישראל לאל שקבלו הם אותו לאלוה, והוא קבלם לעם סגולה, כמו ארון העדות ואהל מועד, כי המצות אשר ציוס לישראל שהם כל התורה היו עדות גדול לישראל בראותם כבודו על הר סיני בקולות ולפידים, והמראה הגדול ההוא הוא עדות להם ולבניהם עד עולם, וכן שאר מצות הרבה כשבת ושמיטה. ואמר: (ט) פקודי ה'. על מצות השכל שהאל

כמו שהשמים והשמש מעידים ומספרים על כבוד האל ועל חכמתו, כן התורה והמצות אשר לעמו ישראל מעידים על חכמתו ועל ישרו. ועוד אמר כמו שהשמים והשמש מועילים לעולם ובהם העולם עומד, כן התורה שהיא תמימה היא משיבת נפש, וקיום הנפש בה כמו שקיום העולם בשמש. כי כמו שהגור בארץ נכריה ואין לו עוזרים וסומכים כן הנפש בגוף, כי עוזרי הגוף רבים רודפים אחר התאוה, והיא כיחידה ושבויה ביניהם, והנה התורה מורה האדם הדרך הישרה ומסירה אותו מתאות העולם וממכשולות רבים, והנה היא משיבה את הנפש משביה וממאסרה אל תולדתה ואל מקום כבודה, והתורה היא תכונת המצוה האיך תעשה. והנה הספר מבראשית עד לעיני

מדרשי חז"ל

עינים לקדשים, משפטי ה' אמת צדקו יחידו זה סדר נזיקין שיש בו כל הדינין. (ילקו"ש).
 (ט) פקודי ה' ישרים וגו'. תנו רבנן: כל המצות הנהגות באכל נוהגות בטי' באב, ואסור לקרות בתורה, ותנוקות של בית רבן כטלין בו, משום שנאמר: פקודי ה' ישרים משמחי לב. (תענית ל).

רבי חנניה סגן הכהנים אומר: כל הנותן דברי תורה על ליבו מבטלין ממנו הרהורי חרב ורעב ושטות וזנות ויצר

תמימה בשעה שהיא יוצאה מפי תמים, ואימתי היא נאמנה בשעה שהיא יוצאה מפי נאמן. רבי תנחומא פתר ליה בששה סדרי משנה, תורת ה' תמימה זה סדר נשים, עדות ה' נאמנה זה סדר זרעים שהוא מאמין בחייו של עולם וזרע, יראת ה' טהורה זה סדר טהרות שהוא מפרש בין טומאה לטהרה, פקודי ה' ישרים משמחי לב זה סדר מועד שיש בה סוכה ולולב ומועדות שנאמר בהם ושמתם בחגך, מצות ה' ברה מאירת עינים זה סדר קדשים שהיא מאירת

7

המובחר ללמוד בלשון של משה רבינו ע"ה או של התנאים, כדי שיאיר בו שכל יותר גבוה, דהיינו השכל של משה רבינו ע"ה או של התנאים.

74 והנה יש עוד דבר גדול להתחבר את עצמו, והוא יותר גבוה משכל רבו, והוא הלומד מתוך הספר, כי אותיות מחכימות. כי הרואה באיזה דבר הוא מתחבר את עצמו בדבר הרואה אותו, והמביט באותיות הוא מחבר את עצמו באותיות התורה הקדושה, ואותיות התורה ממקום גבוה קא נחתיכט. ודע, אותיות הכתובים בתורה העשויה ונכתב כתיקונה, על הספר ואשורית ובדיו ותפירה בגידין, הוא בדוגמא של מעלה, והוא חלק אלהי ממעל. כי אותיות התורה המה כלים למדות של מטה, וכמו שכתב בעץ חיים (ע"י שער העקודים פ"א; שער דרושי נקודות פ"ו) שאותיות המה כלי ספירות, ואותיות המה נשמות ישראל, אשר נשמות ישראל חלק אלהי ממעל (ע"י זוה"ק ח"ג רנט, ב). לכן, הלומד מתוך הספר תורה הכתובה כתיקונה, אזי מדבק את עצמו בחלק אלהים, והוא בא בסוד אלהים, כי מאיר (עלינו) [עליו] אותיות התורה המביט בה, ונתחבר במדת העליונים, ונתחבר נפשו בסוד שבה ובצירופי השמות שבהן.

לכן, במגילה הסוד שבה והצורפים שיש בתוכה הוא האיך שעולם הטבע החיות שבה הוא יסוד התורה והמצוות, כי

הנס של מרדכי ואסתר היה תוך הטבע כמו שכתבנו. לכן צריך לקרות במגילה הכתובה כתיקונה על ספר ובדיו ותפירה בגידין, [שבכך] מאיר צרופים ההמה, ומקבלין אחר קריאתה עול התורה והמצוות. ולכן במגילה, כיון שקיום המצוות הוא מכוסה, רק שבצרופים ואורותיהם קבעו בה מרדכי ואסתר קיום התורה כמו שכתבנו, והוא הפנימיות של המגילה, לכן צריך לקרותה מתוך המגילה הכתובה כתיקונה על הספר ובדיו, כדי לדבק את עצמו בפנימיותה וכמו שכתבנו. לכן הוא יותר חיוב לקרות מהתורה, כי הקורא בתורה מתחבר את עצמו באורות העליונים שבתורה ומצוות, ואחר שבא אל הגשמיות - מודעא רבה לאורייתא, ובמגילה הוא האורות שבעולם הזה שבתוך הטבע, ועל זה אין מודעא רבה וקבלה מאהבה וכמו שכתבנו. ועוד נבאר לקמן אם ירצה השם.

ומעתה מתורץ קושיית התוספות, מה שהקשו על הא דאמר רבא מכאן מודעא רבה הדר קבלה בימי אחשוורוש דכתיב 'קימו וקבלו' קימו מה שקבלו כבר, והקשו התוספות הלא רבא סבירא ליה כשמואל ד'קימו וקבלו' דאסתר ברוח הקודש נאמרה (ראה לעיל אות א ד"ה אמר רב אחא). ולפי מה שכתבנו יתבאר, דחדא מכלל חבירתה אתמר, דהא דאמר שמואל דאסתר ברוח הקודש נאמרה, היינו

כט. ע"י ירושלמי ברכות פ"ה ה"א: אמר רבי יוחנן, ברית כרותה היא, הלמד אגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משכח. ע"כ. וראה של"ה מסכת שבועות פ' תורה אור: ואמר 'מחכימת פתי', להשמיענו גודל מעלת אותיות התורה שהן מחכימות, כמו שאמרו 'אותיות מחכימות' כו'. ולכך תורה שבכתב אסור לאומרה בעל פה, כדי שיתדבק בראיית אותיותיה. ע"כ. 5. ע"י מגלה עמוקות אופן קפד; של"ה מסכת פסחים מצה עשירה (אות כה); שם תושב"כ ריש פרשת קרח; יערות דבש ח"ב דרוש יב.

גר"ק כ"י לוי יצחק מארצות-סוד
מיון ונספד ל"י גוג"ל ל' מינא אוריג ראנז
בגולצאג מכון גבור חן אבנז

דנאמרה לקרות (עי' מגילה ז, א), והנה כתבנו למה באמת מחויבין לקרות המגילה יותר מספר תורה, וביארנו דעל ידי קריאת המגילה מאיר עלינו ההארה לקבל עול תורה ומצוות, לכן חיוב קריאת המגילה גדולה עד מאוד שמקבלים על ידי קריאתה עול תורה ומצוות, אם כן

מוכח דעל ידי קריאת המגילה, הסוד שבה הוא קבלת עול תורה ומצוות, ומוכח ממילא ד'הדור קבלוה בימי אחשורוש', ואם כן מוכח מ'קימו וקבלו' תרתי, דמטעם ד'הדור קבלוה בימי אחשורוש גלל כן מחויבים לקרות המגילה. והוא נכון: L

- ה -

ועתה נבאר בעזר אדון כל למה במגילה איננו מוזכר שום שם הוי"ה ושום שם משמות הקדושים בפירוש, רק בראשי תיבות ובסופי תיבות, כמוזכר בדברי האר"י ז"ל (פרי עץ חיים שער הפורים פ"ו), וכגון יבא ה'מלך ו'המן היום (אסתר ה, ד) ראשי תיבות הוי"ה, וכל זה איננו שוה ל'י (שם ה, יג) סופי תיבות הוי"ה, וכן כולם. כי הנס היה בתוך הטבעים, הנהגתו מכוסה, ולכן אין שום שם במגילה, כי בטבע הנהגותיו מכוסה, רק על ידי הנס דמרדכי ואסתר רואין שיש עילת כל העילות המנהיג עולמו ומרים תפארת ישראל ומשפיל ומכרית קרני רשעים, אבל אין רואין מלכותו כמו למעלה, כמאמר המשורר (תהלים קג, יט) 'ה' בשמים הכין כסאו'. ולכן כיון שעל ידי הנס ניכר שיש עילת כל העילות המנהיג עולמו בחסד וברחמים ובמשפט, לכן בראשי תיבות וסופי תיבות יש כמה שמות כמוזכר בדברי האר"י ז"ל, אפס כיון

שאין רואין מלכותו לכן אין בו באתגליא לא. וגם, כיון שרואין על ידי ניסים נסתרים, והנס צריך להיות מכמה דברים ומכמה סיבות, וכן שם היוצא מראשי תיבות וסופי תיבות הוא מכמה תיבות, כלומר שרואין מלכותו מהסיבות שהיה בימי מרדכי ואסתר, והסיבה שהיה בימי מרדכי הוא מאיזה ספור מעשה, וספור מעשה בא מכמה תיבות, לכן בא השם בראשי תיבות וסופי תיבות מכמה תיבות, אבל שם בפני עצמו הוא תיבה מיוחדת איננו מוזכר, כי בפני עצמו אין רואין אותו בטבע, והוא דק ועמוק.

וגם נראה, כי השם יתברך הוא ראשון והוא אחרון והוא בגו עלמין, וזו שאמר (ישעיה מד, ו) 'אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים', אני ראשון ואני אחרון - להורות שהוא ראשון ואחרון, ומבלעדי אין אלהים - להורות שהוא בגו עלמין. ושהוא ראשון ואחרון נתגלה על ידי ניסים ונפלאות שעושה בעולמו כרצונו

לא. ועי' בס' אור חדש למהר"ל בפסוק ויקח המן את הלבוש ואת הסוס: כי אין כאן נס נגלה כמו שהיה בקריעת ים סוף ושאר הניסים, ולפיכך במגילה הזאת לא תמצא שם קדוש שאינו נמחק, כי לא נראה בהנהגה הזאת הטבעית שמו הגדול שמחדש ניסים, רק ברמו בלבד נזכר, וכל זה בודאי כי הוא יתברך מנהיג את הטבע כו', ומפני כך נס הגאולה הזאת היה כל בטבע, מצד שהוא יתברך מנהיג הטבע, ועל ידי

וכרצון בית ישראל, את העולמות לעשו ראשון ואחרון. וזו שהוא בגו עלמין, וזו שהוקבע בה, לא עי' בגו עלמין, שכב מתלבש בעולמות, וזו והנה בעולמות ש שהוא ראשון וא אלהים, ושגם כש העולמות ומתנהגין בתחלת (בריאיותן) מלכותו, וזה שאמו בעולם הטבע, כ ונפלאות רואין שהו כשהוא מתלבש בעו בתוך עולם הזה, כ וראשי תיבות וסופי

זה גאלם. ע"כ. ל"ב עי' ואני אחרון ומבלעדי אין ולהבין זה המאמר, כי הנה שנקראו ראשית נבראו כל נקראים ראשית המחשבה. הם פועלים בתפלה מה ש וברכה לכל העולמות. וזו שהחול"ם הוא על גבי הא ישראל והניסים הם מלוב ולא היה שום שינוי בטבע הוא בגו כל עלמין ולית: בטבעיים. ויש בחינה אחר משלה, כמו שיהיה אם יר והיה ה' למלך על כל הא מהאותיות, כך השם יתבר והם הנצוצות שנפלו בקלי

נוהג תדיר אלא באקראי כשמוזמן. אבל חמורא דאורייתא צריך שלא יפסוק לעולם ועד יומם ולילה, על כן התורה לא רצתה להראות רמו זה אצל חיבת 'לא'. רק התורה פרטה ענין האסור וההיתר, נשמע ממנו דוקא אלו — לא תחמוד, אבל התורה — תחמוד. וכמו שהאיסור אין לו זמן קבוע ואסור עולמית, כך החמרה של התורה תהיה עולמית, והוא נגד דיבור 'כבר את איבך ואת אמך', שהם תורה שבכתב ותורה שבעל פה, כמו שכתבתי (אות קפ"ח).

קעב. הרי ענין מכואר, שכל עשרת הדברות בדבור אחד נאמרו, סובב והולך על דבור אנכי, והם חמשה, נגד חמשה תורת ה' ותורת אדם. ואלו שני העניינים, דהיינו בחינת תורה בשבעה קולות ובחינת תורה בחמשה קולות, ובחינת חמשה קולות או יחוד עצמי תפארת ומלכות שני מאורות הגדולים שווים, ובחינת שבעה קולות או המאור הגדול ומאור הקטן, דהיינו השתלשלות המלכות למקומה.

קעג. מזה הבין ענין התורה שבכתב ותורה שבעל פה. כי קודם הוא התפארת ומלכות כנודע בסוד משפיע ומושפע, כי שפע של תורה שבעל פה הוא מתורה שבכתב וממנה יניקתה, להביא ראיה מתורה שבכתב. והתורה שבכתב כלשון וזכר נאמרה, והיא משפעת לתורה שבעל פה. ונקראים אלו המדות שמש וירח, כי אור הירח מאור השמש. ונקראים שמים וארץ, כי השמים יענו את הארץ. והנה בחינת שבעה קולות, אוי הם שתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אבל למעלה בסוד זה הם תורה אחת, כי חכמה ובינה יחדם אמיץ וחזק ותמידי דלא מתפרשין לעולם. ושם הבן בחכמה וחכם בכינה, כדתנן בספר יצירה (פ"א מ"ג). ואף דענין הוא בתורה שבכתב ושבעל פה שהם תורה אחת, צריך אהה שתדע כל מה שכתבתי למעלה בתולדות אדם (חלק א'), בענין חקירה למה נקרא הלשון שלנו 'לשון הקודש', שם חמצא מכואר ענין זה. ושם מבוארים הרבה מאמרים, מאמר דבר קטן הויית דאביי ורכא, דבר גדול מעשה מרכבה כו' (סוכה כח א), ומאמר ד'במחשכים הושיבני' (איכה ג, ו) זה תלמוד בבלי כו' (סנהדרין כד א), ומאמר דשני מקלות, אחד חובלים ואחד נועם כו' (זכריה יא, ז), כל זה שייך לכאן וזיל קרי ביה. גם מה שכתבתי בסוף תולדות אדם בביאור המאמר ד'זכתבתם' שתהיה כתיבה תמה כו' (שבת קג ב), בביאור ענין שלא תכתוב 'בית'ין 'כפ'ין, 'כפ'ין 'בית'ין, הכל שייך לכאן, ואו תבין שעתה בבחינת שבעה קולות הם שני כתרים, תורה שבכתב ושבעל פה, והם מאור הגדול והמאור הקטן. ולעתיד אור הלכנה כאור החמה, ויהיו שני מלכים משתמשים בכתר אחד.

קעד. ועל־זה יש לפרש זה הפסוק (תהלים יט, ח) 'עדות ה' נאמנה' וגו' בפנים אחרות. כשעוברים ישראל על התורה מצינו שהתורה היא מעידה, כדמצינו בפתחתא דאיכה רבתי (סכ"ד) כשאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם אבינו בניך חטאו, אמר, רכוננו של עולם מי מעיד בהם, אמר הקדוש ברוך הוא תבא התורה ותעיד כו'. והנה אין עדות פחות משנים,

בעולם הגשמי הזה, כשהעיד משה רבינו ע"ה בישראל, העיד בהם בשמים וארץ (דברים לב, א), שהם הם גשפעים מסוד התורה שבכתב ותורה שבעל פה. וכן מצינו בריש פתיחתא דאיכה רבתי (ס"ב). על זה אמר 'עדות ה' נאמנה', כלומר, הניחא לקבל העדות מתורה שבכתב ושבעל פה בבחינת שבעה קולות ניהא, שהם שני עדים. אבל בבחינת שרשם למעלה שהם תורה אחת, כלומר, אף-על-פי שעל כל פנים תפארת ומלכות שהם שורש התורות הם לעולם כל אחת ספירה בפני עצמה אפילו כשמשתמשים בכתר אחד, כמו שכתב הפרדס בשער מיעוט הירח, עיין שם באורך, מכל מקום הם בבחינת שני מאורות הגדולים שוין, וענין העדות צריך להיות משני עדים שאינם שוה בשוה לגמרי, וכהא דאיתא בירושלמי, והביאו במוד חושן משפט סימן כ"ח. וזה לשון ירושלמי (סנהדרין פ"ג ה"ח), רב [הונא] כד הוה תמי סהדי מכוונין הוה חקר, כד הוי תמי סהדי הכן והכן היה מכוון. פירוש, כשהיה רואה עדים שהיו אומרים עדותן מכוונים בלשון אחד, היה חושד לשקרים ובעצה אחת כיונו לשונם, והיה חוקר ודורש אותם. אבל אם לא היו אומרים ממש בלשון אחד, אלא זה אומר ככה וזה אומר ככה, רק שתהא עדותן מכוונת בלא הכחשה, לא היה דורש כל כך, עכ"ל.

קעה. ומזה הענין דיבר משה רבינו לשמים לשון אחר ממה שדיבר לארץ, כדי שלא יהו מכוונין, לשמים בלשון האונה ולארץ בלשון שמיעה. אם כן לכאורה אין העדות נאמנה, מאחר דסהדי מכוונין. על זה אמר 'עדות ה' נאמנה', כי אינן מכוונין לגמרי. והו רמו במה שכתוב (תהלים יט, ח) 'מחכימת פתי'. וכבר כתבתי למעלה (אות קנ"ה, בהגה"ה אות יא) בהמקום שרשמתי ענין סודות התורה וענין רמזי תורה, כי בענין הרמזים של תורה שבכתב הכוללים כל מה שבא בתורה שבעל פה, לעתיד מלאה הארץ דעה, ונשב באור ולא במחשכים, ושבעת ימי הכנין יתדבקו בשרשם ויתייחדו בחמשה קולות, ואו תהיה תורה שבעל פה גלויה להשכל בתוך תורה שבכתב. אבל לענין סודות סתרי תורה בסוד (שמו) [שם] העצם, אלו סודות למעלה בכינה מהרמזים, והם בסוד השגת השכל סוד המחשבה חכמה, 'יוד' מהשם הנוגע בקוצה במקום פלא בסוד 'זאאלפך חכמה' (איוב לג, ג) שכתבתי למעלה (קנ"ה, בהגה"ה אות א') שזוהו עצם התורה הקדומה. והו 'מחכימת פתי', אפילו מי שמתחכם בסוד הרמזים, מכל מקום עדיין פתי בסוד הסודות והסתרין שהם מופלאים, עד שיקויים 'לכו מחיל אל חיל' (תהלים פד, ח) מהשגה להשגה, ואו מתורץ כי עדות ה' נאמנה.

קעו. גם נוכל לפרש זה הפסוק (תהלים יט, ח) של 'עדות ה' נאמנה' וגו', על תורה שבכתב כפני עצמו, וכן על תורה שבעל פה כפני עצמו. על תורה שבכתב, אותיותיה מעידות בנו שזכינו לראות את כבודו. כמו שכתוב בפרשת יתרו (שמות כ, טו) 'וכל העם ראים את הקולת'. כי היו רואים את הגשמע (מכלתא יתרו פ"ט). ובפרשת ואתחנן (דברים ה, יב) 'קול דברים אתם שמעים ותמונה אינכם ראים זולתי קולי'. וזה לשון החייט במערכות אלהות (פרק

סדר מני לוגית הגיית גלגל חקק
האון יג יא יג באו גוויבין צני
לזון ונסו י גיג"ז למאי כ"ף ג"א

אשר דברו. כי כמו שהיה המקדש סבה להתמדת השכינה בתוך בני ישראל, ככתוב (שמות כה, ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', כן הספר הזה המקדש בעבורו היתה ההשגחה האלהית באומרה בהרבות הקריאה בו והיא סיבת קיומה בזמן הגלות הארוך הזה. וכמו שהמקדש בעבודות הנעשות בו הוא סיבה שיכפר ה' עונותינו, כן העוסק בספר הזה המקדש בכונה רצויה וזכירתו ושמירתו בלבבות, הוא סיבה שיסלח ה' עונותינו, שנאמר (יזמיה לא, לב—לג) 'נחתי את תורת בקרבם' וגו' כי אסלח לעונם. ומפני שהספר הזה המקדש משתווה בסגולותיו למקדש, הוא הדין שנחלק לשלשה חלקים, תורה כנגד קודש הקדשים שהוא כנגד עולם השכל לאלהי ישראל והמלאכים הקדושים. נביאים כנגד ההיכל, והוא מקום השלחן והמנורה ומוצת הקטורת שהוא כנגד עולם הגלגלים. כתובים כנגד האולם והעזרות, שהוא כנגד עולם השפל. וקראוהו מקדש ית, לפי שהוא מקדש בגלות הזה שכביכול אין השם שלם. והעסק וההגיה והקריאה בהם לכך היא מהעבודה האמיתית הראויה לאלהים, ומה שימשיך ההשפעה האלהות וההשגחה בסגולה דבקה בהם כמו שראינו בנסיון החוש, כי כשהתעסקו בספר הזה המקדש בגלות בכל, ככתוב (נחמיה ח, ח) 'ויקראו בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ויכינו במקרא', היו מעניינים ודביקות מההשגחה האלהות בהם שעלו מן הגולה, עד כאן.

קע"ב. ואשרי להאדם שישתדל בכל שבוע לילך לבית הכנסת לקרות בפרשה מתוך ספר תורה. וקבלתי, דהא דאיתא במסכת ברכות (ח א), ובמסכת שבת (י א, בשינוי), רב אמר ורב אסי אף-על-גב דהוה להו תליסר בי כנישתא כו' לא הוה גרסי אלא כיני עמודי, דהפירוש הוא בין עמודים של ספר תורה שהיתה פתוחה לפניהם ולומדים ממנה ומדקדקים באותיותיה, וכשהגיע זמן תפלה היו מתפללים ופניהם לספר תורה. עוד מוסר אחד צריך אני להודיע, לאותן שאומרים במרוצה דברי התורה * מכח ששגור בפיהם, כגון י"ב פרשיות של י"ב נשיאים, מאחד שהדברים כפולים ומכופלים קורין אחד כך במהירות, עבירה גדולה היא בידם. כי כל אות ואות תלויין בו רבבי רבבות עולמות רוחניות, ולא לחנם נכפלו הדברים. ואשרי המדבק עצמו בהבל פיו וראיית עיניו באותיות התורה.

L

* הגה"ה

גס צמורה שצנעל פה, צפוסקים, כשלמדתי מורה אצל הרב הגאון הסקיד מהר"ר שלמה זלי"ה, היינו עומדים צעור אורח חיים קימן ל"ו, צענין חסרות וחסרות של ארבע פרשיות, 'צבור' מלא, 'זכור' מלא, 'הוליא' מלא כו' עד גמר כל הסימן, היה קורא מלה צמלה. ואני הייתי קורא הכל צמחירות, מאחר שאין שם דבר הצריך

י" סוף דף קצ"ה, יש לדקדק במלת 'זולתי קול', והלא לא שייך ראייה בקול, וגם כן אינה ממין התמונה שיאמר 'זולתי קול'. ומכח קושיא זו יש בהכרח לומר, כי גם בקול התמונה היו רואים, והתמונה ההיא שהיו משיגים כל ישראל במעמד הר סיני, לא היתה תמונת אדם, אלא תמונת אותיות אשר מהם נעשה הקול והדיבור, וכבר הודעתך כי הם כחות אלהיות חיים, ומאחר שיש לנו שורש אמיתי כי שום דבר שיצא מהשם יתברך ויתעלה שמו לא ישוב ריקם, בין במחשבתו בין בדיבורו, כי הכל עושה פרי בין לטוב בין למוטב, עד שאמרו כי כן מן מחשבתו להעניש הרשעים מתהוים כחות דין, ולהיפך נהפך, אם כן דברו הטוב אשר דיבר ביד משה עבדו כשאמר 'אנכי ה' אלהיך', וכל עשרת הדברות, אותו הדיבור עצמו היו שומעים ורואים בעיניהם האותיות של אותו הדיבור, כי היו נרשמות ונחצבות בלבהי אש, שנאמר (תהלים כג, ז) 'קול ה' תצב לבהות אש', והיו רואים אותם בעיניהם, ועל זה אמר הכתוב (שמות כ, טו) 'וכל העם ראים את הקלות ואת הלפידים... ואת ההר' וגו'. ורש"י ז"ל (שם) פירש, רואים את הנשמע מה שאין הפה יכול לדבר וכו', אולי כיוון לזה, עכ"ל.

קע"ג. וכתוב בפרשת ואתחנן (דברים ה, כ—כא) 'ויהי כשמעכם את הקול וגו', הן הראנו ה' אלהינו את כבודו... ואת קלו שמענו' וגו'. הרי שראיית האותיות הם עדות שירדו בקרבנו, והראנו את כל אלה. ואמר 'מחכימת פתי', להשמיענו גודל מעלת אותיות התורה שהם מחכימות, כמו שאמרו (מגיל עזו הל' אישיות פ"ד ה"ט) 'אותיות מחכימות'. והאריך מאד בזה הפרדס בשער האותיות, פרק ראשון ופרק שני, והעתקתי מהם בתולדות אדם (בחלק א') בחקירה של 'לשון קודש', הסתכל כמה שכתוב למעלה כי מצטרף לכאן, ושם מבואר, כי הקורא את התורה לשם שמים להתבונן דבר מה, אף-על-פי שאינו מבין ולא עלתה בידו רק קריאת האותיות ונשאר פתי כמו שהיה, עם כל זאת יש לו דביקות בחכמה, ויועיל לו לעתיד. וזהו 'מחכימת פתי'. ולכך תורה שבכתב אסור לאומרה בעל פה (גיטין ס ב) כדי שיתדבק בראיית אותיותיה. וכן כתב בספר כד הקמח באות 'ת' — תורה, וזה לשונו, קריאת תורה מצוה גדולה היא, אף-על-פי שלא יבין מה שקורא, ובלבד שידע שהוא קורא, כי פעמים שיקרא אדם פרשה אחת מן התורה ולא יתבונן בעצמו שקרא כלל מתוך שהוא מחשב בדברים אחרים, ולכך קריאת התורה כשיודע שהוא קורא, מצוה גדולה היא ושכר גדול יש לו בזה. והוא שדרשו בפרק קמא דעבודה זרה (יש ב) לעולם לגרם אינש אף-על-גב דלא ידע מאי קאמר, שנאמר (תהלים קט, ב) 'גרסה נפשי לחאבה' וגו', והאריך הרבה.

קע"ד. ומצאתי כתוב, והפלא שאמר הכתוב (יהושע א, ח) 'זהיית בו יומם ולילה' וגו', יורה כי

בְּשָׂרוֹ מִרְפָּא: כג מכל משמר נצור לבך פיה
 מִמֶּנּוּ תוֹצְאוֹת חַיִּים: כד הסר ממך עקשות
 פה ולזות שפתים תרחק ממך: **כה עיניך**

דתי אנון למן דמשבח
 להון ולכולא בשריה
 מאסי: כגמכל זהורא
 נטר לבך מטול דמניה
 הוא מפקנא דתי:

כד אעבר מנד עקומא דפומא ועאתא דשפותא ארחק מנד: כה עינד בתריצותא נאורן
 רשי

(כג) מכל משמר. מכל מה שאמרה מורה השמר:
 נצור לבך. [מעצור עליון] צין עצירה קלה צין
 עצירה חמורה: כי ממנו תוצאות חיים. כי
 מאותו שהוא קל יהיו לך חיים ושכר גדול אם
 תקיימנו. כך דרש ר' תנחומא (נפרש חלא):
 (כד) הסר ממך עקשות פה. לא תעשה דבר

מצודת דוד

ומרפא לכל בשרו: (כג) מכל משמר. יותר מכל
 הדברים שאתה משמרם שמור לבך מלחשוב בעון, כי
 עיקר תוצאות חיים באה היא מן הלב, ואיך תחשוב בו כדבר המאבד את החיים: (כד) הסר מפך. רוצה לומר

אבן עזרא

(כג) מכל משמר. הם מצות לא תעשה שהאדם ראוי לישמר מהם. פירוש אחר, יותר מכל משמר נצור
 לבך מלהרהר רע: כי ממנו תוצאות חיים. והוא כמלך בגוף:

רבנו יונה

בהם עד שימצאם, כי אין הדבר מצוי שימצא האדם
 וישיג דבר זולתי עם השתדלות וטורה, ובכאן רמוז
 על הסרת העצלה, ואמרו ז"ל (מגילה ו: א) אם יאמר לך
 אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי
 אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן. ויתכן כי הסרת
 העצלה בכל המדות והאזהרות, כי לא יתכן להזהר
 משכחת העיקר ושכחת המקרה ומשאר המדות עם
 העצלותים. אולם ברור הענין כי הסרת עצלת הלב
 וההגיון בכלל המדות האחרות, אבל צריך להזהיר על
 משכחת העיקר ושכחת המקרה ומשאר המדות עם
 העצלותים. אולם ברור הענין כי הסרת עצלת הלב
 וההגיון בכלל המדות האחרות, אבל צריך להזהיר על
 הסרת עצלת הפועל, כי היא גורמת בטול המצוה,
 כאשר יאחר קיומה ותכנס טרדה וסבה לבטל קיום
 המצוה. וכן אמרו ז"ל תפלת המוספין כל היום, א"ר
 יוחנן ונקרא פושע (ברכות כח). הנה כי איחור המצוה
 הרבה פשיעה היא, כי היא סבה לבטל המצוה. וכן

מדרשי חז"ל

(כג) מכל משמר נצור לבך וגו'. אמר רב יצחק: כל מה
 שאמרו לך בתורה, שמור, שאין אתה יודע באיזה מצוה
 אתה נוטל חיים, יש מצוה שמתן שכרה בצדה, ויש מצוה
 שמתן שכרה לעתיד לבוא, ויש לשעבר. דבר אחר מכל
 משמר נצור לבך, א"ר אחא: רמ"ח מצות עשה בתורה כנגד
 רמ"ח אברים שבאדם, שכל אבר ואבר צווה על האדם עשה
 בי מצוה שתחיה בזכותה ותאריך ימים. ושס"ה מצות לא
 תעשה כמנין ימות החמה, שכל יום משעה שהחמה זורחת
 עד שתהא שומעת. צווחת ואומרת לו לאדם גורני עליך

שלא תעבור בי עבירה. דבר אחר מכל משמר נצור לבך,
 שלא תברח מדברי תורה, למה, כי ממנו תוצאות חיים,
 ללמדך שמדברי תורה יוצאים חיים לעולם. (פסיקתא רבתי).
 (כד) הסר ממך עקשות פה. לשון הרע שקשה כשפיכות
 דמים, "ולזות שפתים הרחק ממך" שלא תדבר עם חברך
 אחד בפה ואחד בלב. (פסיקתא רבתי).
 (כה) עיניך לנבא יביטו וגו'. בשעה שאתה עומד בתפילה,
 שתכוין לבך ועיניך לאיבך שבשמים, ואם עשית כן
 ועפעפיד יישירו נגדך. ופסיקתא רבתי.

וחמריך נתרצון לקוב
 כו אעבר רגלך משנו
 ובוש וכולהון ארך
 מתקנן: כולא תו
 לומינא ולשמאלא אן
 רגלך מן בישתא: א

יישירו נגדך. יסמלנו
 כנגד שכרה ושכר עצרת

מצוד
 (כה) ועפעפיד. אישון העין:

כדרך המרגנים ברמז: (כו)
 בדרך הישר: (כז) פלס. ר
 (כח) אף תפ. בכל דבר אי
 לחכמתי הקשי

(כה) יישירו. יבחרו הדרך
 תפלסם: (כז) אף תפ. מו

רשעים חטאת. ורם ללב
 המתיהר נכשל בעברה,
 דחטא ניהו: יישירו נגז
 יחמדו ולא ישאלוך אלא
 מעגל רגלך וגו'. ואץ

ועפעפיד יישירו נגדך. א
 הכתב, מיתיבי, אמר רשב"י
 לעבר שנה בעסיא, ולא ה
 וקראה. אמר רבי אבהו: ו
 ועפעפיד יישירו נגדך. אכ
 ירמיה מדפתי, מאי ועפעפין
 דברי תורה דכתיב בהו ה
 הכי מיושרין הן אצל
 (כו) פלס מעגל רגלך וגו'.
 לא קשיא כאן במצוה

נושאי הפרק
 (א"ב) דברי זירוז בשמי
 (ג"ו) אזהרה מפני אשה
 (ד"א) פירוט הסכנה למ
 (י"ב) וידוי המתחרט ו
 (ש"ב) שבח הנאמנות ב

משלי ד ה מה

תרגום יונתן

לְנֹכַח יָבִיטוּ וְעַפְעִפִּיךָ יִישְׁרוּ נִגְדָךְ: כו פֶּלֶם
מֵעַגַל רִגְלֶךָ וְכָל־דְּרָכֶיךָ יִכְנוּ: כז אֶל־תִּתֵּם
יָמִין וּשְׂמֹאל הַסֵּר רִגְלֶךָ מִרַע: פ הֵאֱבִנִי
לְחֻכְמוֹתֵי הַקְּשִׁיבָה לְתַבּוּנָתִי הַט־אֲזַנְךָ:

ותמריך נתרצון לקובלך: כו
כואעבר רגלך משבילי
בישי וכולהון ארתהך
מתקנן: כז כולא תסמי
לימינא ולשמאלא אעבר
רגלך מן בישתא: אברי

רש"י

יישירו נגדך. יסתכלו על היסרה לשר דרכך נגדך: (כו) פלם מעגל רגלך. שקול לרכך, הפסד מלטה
כנגד סכנה ושכר ענינה כנגד הפסדה, ואלו כל דרכיך יכוננו: (כז) אל תט ימין ושמאל. מן המשקל
הטעם: (ה) בני לחכמתי הקשיבה וגו':

מצודת דוד

מצודת ציון

כה) ועפעפיך. אישון העין: (כו) פלם. ענין ישר, ועל שם אל תעשה דבר שיהא בו מקום לבני אדם לרנן
אחריך וירמוזו הרנון בעקימת הפה ונטיית השפתים
כדרך המרננים ברמז: (כה) לנוכח. ראה בהתבוננות יתירה תכלית המעשה אשר תעשה, ואז עפעפיך יוליכוך
בדרך הישר: (כו) פלם. ראה ליישר מעגל רגליך ולא תלך כפי הקרי וההזדמן, ואז יהיו כל דרכיך נכונים:
(כז) אל תט. בכל דבר אל תטה עצמך ימין ושמאל מדרך המצות, אבל מרע הסר רגליך מכל וכל: (א) בני
לחכמתי הקשיבה. עוד זה מדברי דוד שאמר לשלמה בנו, שמע להחכמה אשר למדתיך:

אבן עזרא

כה) יישירו. יבחרו הדרך הישרה: (כו) פלם. כמאזני המחשבה וראה אי זה דרך טוב: וכל דרכיך יכוננו. כאשר
תפלטם: (כז) אל תט. מהמעגל אשר תבחר: הסר רגליך מרע. מדרך רע שלא תבחר בו: (א) בני לחכמתי:

רבנו יונה

רשעים חטאת. ורם לבכך ושכחת (יכריס ח יד). כל
המתיהר נכשל בעברה, לכא ועינא תרי סרסורי
דחטא ניהו: יישירו נגדך. שיכירו למעלתך, שלא
יחמדו ולא ישאלוך אלא מה שראוי לך: כו) פלם
מעגל רגלך וגו'. ואץ ברגלים חוטא (לקמן יט ב).

מדרשי חז"ל

ועפעפיך יישירו נגדך. אטור לכתוב אות אחת שלא מן
הכתב, מיתכי, אמר רשב"א מעשה ברבי מאיר שהלך
לעבר שנה בעסיא, ולא היה שם מגילה וכתבה מלבו
וקראה. אמר רבי אבהו: שאני רבי מאיר דמקיים ביה
ועפעפיך יישירו נגדך. אמר ליה רמי בר חמא לרב
ירמיה מדפתי, מאי ועפעפיך יישירו נגדך, אמר ליה אלו
דברי תורה דכתיב בהו התעיף עיניך בו ואינגו, ואפילו
הכי מיושרין הן אצל רבי מאיר. (מגילה יח:).
כו) פלם מעגל רגלך וגו'. והכתיב אורח חיים פן תפלט.
לא קשיא כאן במצוה שאפשר לעשותה על ידי

נושאי הפרק

- (א"ב) דברי זירוז בשמירת החכמה.
- (ג"ו) אזהרה מפני אשה זרה וסכנותיה.
- (ז"א) פירוט הסכנה למתפתה אחריה.
- (יב"ד) וידי המתחרט ההולך אחרי הזרה.
- (ט"כ) שבח הנאמנות באשתו והאושר במשפחתו.

ונתן
ן דמשפח
בשריה
ל זהורא
ול דמניה
דחיי:
תא נאורן

עקשות
(לוי ט ט),
שפתים.
פה עליך:
! האמת ואל

רוצה לומר
משמר נצור

ות, כי אחרי
ז עצל לקמן ו
דיבר בגנות
מעלה, ונאמר
נר: כג) מכל
ה נצור לבך
כיליות, כדי
: כל המדות
בגנותם כי
אות פה וגו'.
ע (לקמן יב יג).
ית מי שאינו
יב: כה) עיניך
שם כא ד). ניר

מר נצור לבך,
תוצאות חיים,
פסיקתא רבתי.
קשה כשפיכות
זדכר עם חברך
תי).
עומד בתפילה,
ואם עשית כן
תי).

כ מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך: ס כא נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר: ס לב בן פרת יוסף

ועברון ית ירדנא קדם אחיהון לקרבא ובגבסין סגיאין יתובון לארעהון: כ דאשר טבא ארעה והוא מרבא בתפנוקי מלכין: כא נפתלי בארע טבא יתמי ערבה ויחסנתה תהי מעבדא פירין יהון מודן ומברכין עליהון: כב ברי ד'ספי יוסף ברי ד'יתברך בגנן

דנצב על שבטין יפן חוקקא ואח

צסוף צנח נעו על הכו שור. צנות

צפיו (צ"ה) צמקוס שחוי ראיתוס

יש רצום חכ שבו הוא סופ צני האדם: ע לשור, ותרגום

שבעת יפקון מנש צנות ל פנחס ט"ו צבי ורביה, ויש

צשעה שצא ללכת לפני צו ורחל וישתחו שמה יתן עיני

לכסוטה, וכו' יוסף עלי עי לעדה עלי עי ועוד דרשוכו

וחף בשברך (הרע) שולט (כג) וימרר וימררוכו פו

וימררו ריב, ואין כל שיי' בשביל ליש

(בד"א): סז פ"י משך קומתו מדה זכית ליופי

לגדולה (בן פרכ העין שאינה שו

אמר כאן ליוסף שהוא האמיס, וימררוהו כולל

לקט בהיר

רש"י

בעקבי צלאן פירושו שאם אין אמה יודע הדך ראה רועם פסיעות האלן ולך אחריה: (ג) פירש צוה את המ"ס של "מאשר", גם אמר שלחם לאו דוקא אלא כל מאכלו של אשר יהיה עמן מחמת רוב העמן שבארצו, ואין הכוונה שהמבואה שלו יהיה טוב ושמן, וההכרח לזה מצרכת מרע"ה שלא הזכיר לחם אלא עמן, וזה כוונת רבינו צמה שגמר אומר וכן צרכו משה (מ"ל), וחיבת לחם כאן לשון נקבה, והוא מדברים שמשמשין פעם נקבה ופעם לשון זכר (רא"ם): (גד) ואין פירושו מגורשת, אלא צענור שהיא קלה לרוץ שולחים אותה בשליחות, ולפי"ז פי' נפתלי ארץ נפתלי (רא"ם): (גה) ולדרך זה יהיה נכון נפתלי בני נפתלי ולא ארץ נפתלי, אבל קצת קשה, הלא גם זבלון היה עם ומה נשתנה, לזה הביא שניהם (מ"ל): (גו) ורץ נפתלי למצרים להביא עטר מכירה, ויהיה אמרי שפר כמו אמרי שפר, כלומר נפתלי נתן שפר השטר מכירה (סד"ז): (גז) כנר אמר לעיל כתרוממו, ועמה שב לבארו מפני ב' דברים, הא' רצה לפרש את התרגום עצמו יתרמי עדציה שפירושו יסול חלקו וגורלו, שהארץ נתחלקה בגורל, ויפילו גורלות (דה"א כ"ו י"ג) מתרגמינן ורמו עדצין, לפי שהגורל נופל

ה) בעקבי הצלאן, בלשון לע"ז תרליא"ס: (כ) מאשר שמנה לחמו. מאכל הבא מחלקו"י. של אשר יכה עמן, שיכיו זיתים מרובים צחלקו והוא מושך שמן כמעין, וכן צרכו משה (דברי ל"ג כ"ד) ועובל בשמן רגלו, כמו ששנינו במנחות (פ"ה) פעם אחת הולרכו אנשי לודקיא לשמן וכ"ו: (כא) אילה שלחה. זו צקעת גינוסר שהיא קלה לבשל פירותיה (ב"ר - תנח) כחילה זו שהיא קלה לרוץ: אילה שלחה. חילה משולחת לרוץ"י: הנתן אמרי שפר. כתרוממו, ד"א על מלחמת סיסרא נתנבא (שפי ד"ו) ולקחת עמך עשרת אלפים איש מצני נפתלי"ו וגו', והלכו שם צורחות, וכן* נאמר שם לשון שלוח, (ה"י ט"ו) צעמק שלח צרגליו: הנתן אמרי שפר. על ידס שרו* דצורה וצרק שירב, ורבותיו דרשוכו על יוס קצורת יעקב כשערער עשו על המערה"י במסכת סוטה (י"ג), ותרוממו"י יתרמי עדציה, יפול חבלו, והוא יודע על חלקו אמרים נאים ושבה: (כב) בן פרת. בן חן, והוא לשון ארמי אפרון"י נמטייה לרבי שמעון שיינו נוסחאות: וכו' שרר.

על פלוני או על פלוני כאילו השליכו אותו, והב' שלפי התרגום הנותן, כי חילה שלוחה היא ארצו הטובה שמהא מעבדא פירין, ועל הנותן פירש יהון מודן פי' הוא נפתלי יודה, משא"כ לפי דרכים האחרים יקשה סמירה זאת, והש"ח כתב להפך (וכנראה לקח אותו מס' דבק טוב) וכל דבריו אינם מובנים לי. והענין באמרי שפר שלא יתרעם כעובדן אלא ישמח בחלקו הטוב: (גח) ופירש"י שם, חן שלנו, יקבל חן מאתנו על זה עכ"ל ואין

אור החיים

ועיין צערוך בפירוש חיבת גד. ואמר גד גדוד"ס) אובציו יוכצובו על גדותיו"ס), והוא יגוד פירוש יכרוה אותם עקב פירוש עד כלה. עוד יראה גדוד פירוש לשון מחנה שיתרבו גדודיו ויכיה מחנהו משוך"ס) והולך, והוא אומרו יגודנו, ואומרו והוא יגד פירוש יקיף לכל מחנה ישראל וילחם בעדם. עקב פירוש עד שינחלו כל נחלתם:

אור בהיר

(קסו) פי' מחמת האויבים. (קסז) זה פי' יגודנו. (קסח) מלשון גד אמה מחלפה

אור החיים

(קסו) פי' מחמת האויבים. (קסז) זה פי' יגודנו. (קסח) מלשון גד אמה מחלפה

דנצב על עינא דמיא תרין שבטין יפקון מנגודי יקבלין חזקא ואחסנתא: כג ואתמררו בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור: כג וימררהו ורבו וישטמהו בעלי

רש"י

לקט בהיר

למנוה על האל"ף שג, כי מנינו בלשון ארמי תיבות שפעמים יש בו האל"ף ופעמים נופל ממנו, כגון יבש גפה של עוף ובמקום אחר בין אגפים (מ"ל): בט ואין הפי' על עין של יוסף יש חן, שיוסף בכלל הוא בעל חן לא רק עינו (במ"ח): ט אמר זאת כדי שלא יקשה לך בנות לשון רבים לעדה לשן יחיד, ולא אמר לעדות (במ"ח): סא בהכרח שהם ב' דרכים ונריך לגרום ד"א, כי בדרך הא' אמר רש"י בלשון על החומה, וא"כ פי' עלי שור חומה כמו חלג שור (מהלים י"ח ל'), ותיבת עלי כמו על, ויו"ד נוסף ללא שימוש, ולדרך הב' שור מלשון ראהו ופי' עלי שור בשביל שור, וכמו שמפרש רבינו בדיבור הקמון, והביא ב' פירושים שלפי' הא' חסר לורך העמדתן, ולפי' הב' חסר מקום העמדתן (מ"ל): סב פי' אינו משורש תיבת אפריון ואינו שימוש לנקה אלא כמו דברת שהוא במקום דיבור (רא"ם): סג ופי' הכחוב לפי האונקלוס ע"ה, לפי שדימה את יוסף לבפן הנטוע אלל מים חיים כמו שחרגס על בין פרת עלי עין כגופן דנציב על עינא דמיא, לזה אמר הכחוב כי בנות הגפן הזה דהיינו בדים וענפים שלו (ומיעוט בנות שמים) לעדה עלי שור יאריכו כל כך ויגדילו עד שיגיעו וירצו על החומה, כלומר ענפיו יהיו גדולים כגפן עצמו, והנמשל שבניו של יוסף יהיו נחשבים כיוסף עצמו להיותם נקראים שבטים (ג"א), ומה שהוסיף רש"י ענין בנות לנפחד, דרך אגב, משום שהכחוב דימה אפרים ומנשה לבנות, או אפשר שזו דרך אחרת לפרש הכחוב ע"פ מדרש תנחומא ח"ל נתן נתן להם שנטעו בעבר הירדן (משה נתן להן וגם יהושע) וקרבו לפני יהושע וכו' ואף יעקב אבינו ראה שנטעות מכאן ומכאן שנאמר בנות לעדה עלי שור זה הירדן שנעשה למשה כחומה שלא יכנס לארץ וא"ל יעקב ליוסף בנותיך נטעות כאן וכאן עב"ל (בד"א): סד פי' האונקלוס שמרגס ברי דיסגי מפרש תיבת פרת מלשון פריה כלומר הגדלת המשפחה: סה פי' משך קומתו, ולפי דרוש זה יהיה ג"כ פרת מלשון פריה ורביה כלומר הגדיל עצמו לכסות יפיית אמו, לזה מדה כנגד מדה זכית ליופי עד כדי כך שבנות לעדה עלי שור להסתכל ביופיך (בד"א): סז ולפי"ז פי' הכחוב (בן פורת יוסף) זכות לגדולה (בן פרת) לפי שהגדלת עצמך לפני אמן, (עלי עין) א"ר אבהו אל מקרי עלי עין אלא עולי עין פירש"י מסולקין מן העין שאינה שולטת בהן, הגם (בנות לעדה) להסתכל בך לא ישלטו עליך, ומה שאמר לעיל למנשה ואפרים בנמו "וידגו" אמר כאן ליוסף בפירוש (בד"א): סח הוכרח לומר שהכחוב יכוון לב' דברים, שמאומרו וישטמהו ובעלי חיים פשוט שהוא החיים, ואם כולו בחיים קא מיירי היל"ל להפך שקודם וישטמהו ואח"כ ורבו ואח"כ וימררהו, אלא ודאי כי וימררהו כולל גם פוטיפר ואשתו (מהרש"ל): סח ר"ל אין פירושו שרבו עמו שנתנו הפעולה לאחר, אלא קבלו בעצמם

בסוף בצא מליעה (ק"ע): בן פרת עלי עין. חנו נטוי על העין הרואה אחריו: בנות צעדה עלי שור. בנות מזרים היו לעדות על החומה להסתכל ביופיו (ב"ה), ובנות הרבה לעדה כל אחת ואחת"י במקום שתוכל לראותו משם, (ד"ה) עלי שור על* ראיותיו", כמו (במד' כ"ד י"ז) אשורנו ולא קרוב, ומ"א יש רבים וזה נוטה ליושבו* המקרא: פרת. תי"ו שבו הוא תיקון הלבן", כמו (קהלת ג' י"ח) על דברת בני האדם: שור. כמו לשור, (ד"ה) עלי שור, בשביל לשור, ותרגום של אונקלוס בנות לעדה עלי שור תרין שבטין יפקון מצנבויה"י וכו', וכחצ בנות על שם בנות מנשה בנות לנפחד שנטעו חלק שבני עברי הירדן (ממ' פנחס ט"ו), ברי דיסגי יוסף (אונק'), פורת לשון פריה"י ורביה, ויש מ"א (ב"ה) (בו) המתישבים על הלשון בשעה שצא עשו לקראת יעקב בכלן קדמו האמהות ללכת לפני בנייהם להשתחוות וברחל כחיב נגש יוסף ורחל וישתחוו, אמר יוסף רשע הזה עינו רעה* שמה יתן עיניו באמי ילא לפניו ושרצב קומתו"י לכסותה, והוא שזרכו אביו בן פרת, הגדלת עצמך יוסף עלי עין של עשו, לפיכך זכית לגדולה, בנות לעדה עלי שור להסתכל בך בלחך על ארץ מזרים, ועוד דרשוהו לטנין שלא ישלטו בזרעו* עין הרע"י, ואף כשבך מנשה ואפרים ברכם כדגים שאין עין (הרע) שולטת בהם (ב"ר ז"ו ג' - ברכות כ"ג):

(כג) וימררהו ורבו. וימררהו אחיו (פס"ו), וימררהו פוטיפר ואשתו"י לאסרו, לשון (שמות א') וימררו את חייהם: ורבו. נעשו לו אחיו אנשי ריב, ואין הלשון הזה לשון פְּעֻלָּה"י ש"כ היה לו* ש"י • בשביל • לשוב לשון המקרא. • רמה שמה יתלה • עין רעה • לקוד.

כ"ד כשאר בני נשיא הוי הניטה דא, אי תומא כי ע"ש
 דסיי דבריו ריש דף ר"א, וז"ל ועבדא הניטה דא מגו
 ומצרא, מגו דשווין האב משחא על עבדא וכו' אעל
 בעבדא לגו ואשתחזיר במע"י זקאים לי לגופא מגו ומצרא
 לזמנין סגיאין ויעקב הכי הוה זכי ע"ש, דהמוצן לי
 באומרו כ"ד כשאר בני נשיא הוי הניטה דא, ה"י הרלון צזה
 לפי שלא יתכן לומר חלילה שליעקב אצונו עשו והניחוהו
 בניו לעשות לו הניטה כשאר בני אדם שפותחין כריסם
 ומוציאין כל בני המעיים והריאה והגלווי לה ורוחלן
 ומקנחין אותה ומניחין בכלי עופרת צפ"ע, ואח"כ משברין
 את הראש ומוציאין משם את המוח ויש מהם שמוציאין
 אותו דרך נקב בכאיסור ואח"כ חונטין אותו מצות ומחוץ
 בשמן הפרסמון וע"כ יעמוד הצער כבשר החי, ואופן הניטה
 זו הם כי לא להזכיר שיוסף הלדיק ושאר אחיו הסכימו
 שיחניטו את אציהם הצחיר שבאצות באופן צווי כזה אשר
 לא טוב צעיני אלקי ואדם, וזו היתה ק"ו בס"ד, וצחי
 חודש לו דבאמת הניטה זו של מלכו אוב"ע לא היתה לו רק
 שדרך עבדו היו מכניסין לו שמן הפרסמון מי ווס כנגד
 יצירת הולד, ונתקשתי צהאי תירולא מ"ע דרך העבור ולא
 דרך הפה, ורק שעיני כך הוא דכמו שאחז"ל בשלישי דעה
 [ל' ע"ב] דרש ר' שמלאי למה הולד דומה צמטי האשה כו'
 וכיון שיאל לאויר העולם נפתח הסתום [פיו], ונסתם הפתוח
 [עבורו], שאלמלא כן וגו', כן בשעה שפטר האדם מן
 העולם חזר הדבר לכמות שהי' ונפתח הסתום [עבורו]
 ונסתם הפתוח [פיו], ולכן לא היו מכניסין דרך פיו השמן
 רק דרך העבור, וכיון שעל דבר כזה וכל כיוצא בזה נאמר
 בדרך מושאל מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל
 לא עשה כן לכל גוי וכו', שהרלון צזה שעם כל חכמה חכמי
 האומות שגברה בחקירת עיני העולם הן עד היום לא
 ידעו דבר זה פוק חזי דנהגו צמלכיס שלהם מנהג ציון זה,
 בחניטה שלהם כדאמרן, אמנם בני יעקב שקבלו כל הדברים
 האלקיים מיעקב אציהם מלצד החוקים והמשפטים ידעו
 מהוכן שזבו דרך החניטה הראוי לאיש אלקי קדוש הוא
 יעקב ישראל אשר צו ותלל המתהלל ויתפאר צו חלקי
 ישראל ישתבח ויתברך, כעת די לך צגלוי דעת צעלמא כי
 אינו מסכים בדבר הצחי"ט צזה שכי צעם המפורש לפי
 שגם מהם נעלמה סברה זו הישרה כמו שבמקומו הארכתו,
 והראיהו"ך צעינין שטעיתי לי סמוכות לעד לעולם מדברי
 הזוהר הקדוש שדבריו חיים וקיימים ונאמנים עלינו ועל
 אצותינו ועל כל דורות זרע ישראל, עכ"ל הגאון הכ"ל,

תחלה ע"ד אשר התהלכו אצותי לפניו, ואח"כ יעזרהו
 הקצ"ה וזו אחרי ד' אלקים הלכו, וע"כ בתורה מאשר שמנה
 לחמו היינו עבדות קרצנות את קרצני לחמי שנחלה שצט
 אשר היתה אלפא לשמן ולזתים כמצואר צמס' מנחות [פ"ה
 ע"ב] ויהי הוה מעורר תחלה לעבדה וכו"ל ית"ש צאמלע
 יתן מעדני מלך הכבוד צבהמ"ק, צנציאים ונדיב נדיבות
 יען, היינו גמ"ח, ואח"כ הקצ"ה מסייע, והוא על נדיבות
 יקום, וצכתובים אלקים הצין דרכה היא התורה, והו"ל
 היינו הקצ"ה יסייע שידע אותה, וזה והוא ידע את
 מקומה ה).

74* בן פורת עלי עין. ר"ח עיניך לנכה יצונו עטפניך וישירו
 נגדך [משלי ד' כ"ה], כמאמר רבנן כי הוה מפטרי מצו
 רב אמו או רב חנינא צרכות י"ז ע"א]. L

[*ויצו יוסף את עבדיו את הרופאים לחנוט את אצוין].
 יש לומר טעם על יוסף שחנט אצוין, שחז"ל אמרו
 [צ"ר ק' ד'] דשלא כדון עשה שחשד לאצוין שישלע צו רימה,
 ומשום הכי מת קודם אצוין, כי למד כן מדברי אצוין שאמר
 ממה עלי רחל בדרך פ"י הרמב"ן כוונת יעקב שאמר לו צזה
 כיון שמתה בדרך לכן לא ה"י יכול לחנוטה בדרך שלא ה"י
 לו רופאים ויש לחוש לציון וגילה לו אז יעקב מחנטה,
 אמנם חז"ל פ"י בדרך היינו בדרך דלעתיד שיגלו בניו ויעברו
 צפני קברה ויתפללו אליו, ויש לפרש צזה מה שאמר יוסף
 הנה אצני מת ואלקיים פקד ופקוד אחכס וגו' וכי הצעל
 העורים דפקוד ופקוד רמז על ק"ץ כי פקוד בגמטריא ק"ץ
 דהיינו "פקוד" ופקוד יחסר מן הארבע מאות שנה, ולאחיה
 כוונה אמר להם זה שרמז להם זאת הנה אצני מת קודם
 לאחים בשביל חטא שחנט את אצוין וא"כ ע"כ אין הפ"י
 מתה עלי רחל בדרך הכוונה על מניעת החניטה כרמב"ן
 אלא על הדרך דלעתיד כשועברו בדרך צגלות יתפללו על
 קברה שלא יהי' גאולה שלימה אלא פקד ופקוד וע"כ ה"י
 עוד חורבן וגלות.

העתק מספר הנקרא לקט הקמה על משניות
 מהגאון מהר"ם הגיז ז"ל ב' בסוף פ"ד דפסחים
 אשר זה לשונו, דלא כהתי"ט שם.

והנה בדבר החניטה אמרתי להודיעך קושט אמרי אמת
 בהקדמה שלמדתי לעממי מתוך דברי הזוהר הקדוש
 סוף ח"א דף ר"ל ע"ב פ"ה מי אמר ר' אבא חניטה דיעקב
 מה איהו ואל"ל זיל שאיל לאסי ות"ח כתיב ויזו יוסף וגו',

שמ לבו לכל זה, ולא אחר מלעשות רצון קונו, וקיים בעצמו ויגבה לבו בדרכי ה' [דברי הימים ב י, ו]. והיינו דאמרו רז"ל, זה שאמר הכתוב, שמעי צה וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך וגו'.

7* לך לך מארצך וכו' אל הארץ אשר אראך [יג, א]. ורש"י פירש, מאי טעם לא גילה לו הארץ מיד, כדי לחצבה בעיניו, ולתת לו שכר על כל פסיעה ופסיעה, וצריך ביאור. ונראה לי בצ"ד, כתיב [במדבר טו, לט] ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ואמרו רז"ל [ירושלמי ברכות פרק א הלכה ה] ליבא ועינא תרי סרסורי דחטאה, דכתיב [משלי כג, טו] נתנה בני לבך לי ועיניך דרכי תלונה. והנה כתיב [ש"ב כג, ה] ערוכה בכל ושמורה, ודרשו רז"ל [עירובין נה, א] אם ערוכה ברמ"ח איברים שלך, משתמרת. ופירשתי בצ"ד, על פי דכתיב [משלי כג, ה] החעיף עיניך צו ואינו, ועל פי מאמר רז"ל [אבות פרק ב משנה יב] התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך. ואמרו רז"ל [שם פרק ה משנה כג] הפך זה והפך זה וכו' וזה תחוי, ואמרו רז"ל כמו כן אפותיות מחכימות. ולפי זה צריך להזהר מקודם בשמירת העינים מכל דבר ערוה, ומלהסתכל ברשעים וכיוצא בזה. ומצינו דהנדיקים היה להם כח גדול בעינים, על דרך דאמרו רז"ל [ב"ב עה, א] נתן עיניו צו ונעשה גל של עצמות. ונראה לי בצ"ד דיש לפרש בזה [דברים לה, יב]

ו. לשון רש"י שם ב, ר"ה אשר אראך, לא גלה לו הארץ מיד כדי לחבבה בעיניו, ולתת לו שכר על כל דבור ודבור. אך כן הוא הלשון במדרש רבה בראשית לפ, ט, וז"ל: אשר אראך, ולמה לא גלה לו, כדי לחבבה בעיניו, וליתן לו שכר על כל פסיעה ופסיעה.

ולכל המורה הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל, האי לעיני מאי עבדתי. ונראה על פי מאמר רז"ל [בבב"א ג, א], כל חד וחד מיין אלפא משמאליה, ורבצחא מימיניה. שאמר [מהלים נא, ז] יפול מלךך אלף וכו', ואילמלי נתנה רשות לעין לראות, אין כל צריה יכולה לעמוד מפני המזויקין. והנה, מי שהוא במדרגות נדיקים, ואינו מחירא משום דבר רק מהשי"ת לבדו, לו שפיר נתנה רשות לראות. והיינו, לכל המורה הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל.

ואמרו רז"ל [מגילה יח, ב] גבי רבי מאיר דליתקיים ציה [משלי ה, כה] ועפעפיך יישירו נגדך, ומשום הכי הוי מצי לתבז [תורה] בעל פה [שלל מן הכתב]. ונראה לי על פי מה שכתב הרמב"ן דהתורה כתובה במרום באש שחורה על גבי אש לבנה עיין בפתיחתו [ריש בראשית]. והנה, האיר מכאן עד לרקיע הוא מלא חיובים, על כן אי אפשר לראות ברוחניות, אבל מי שיש לו כח בעינים לבטל המסכים המצדילים באמת יוכל לראות. והיינו דקאמר, ועפעפיך יישירו נגדך, היינו, שישימו למישור כל התנגדות שלך, ואחי שפיר.

ועיין מה שאמרו רז"ל [בבב"א ב, א] אל תקרי עלי עין [בראשית מט, כב], אלא עולי עין. וכתב בספר תורת משה [מח"ס פרשת וחי על הפסוק בן פורת עלי עין] דהוא ר"ת ע'פעפיך יישירו נ'גדך, והיינו על פי הנ"ל, דע"י

ז. כן היא בשל"ה הק' מסכת שבועות פרק תורה אור אות ס, סג וסד בארוכה ביאור הענין. וראה עוד ספר תיקונים חדשים לרמב"ל תיקונא תנינא, ועיין עוד קדושת לוי לפורים, ר"ה והנה יש עוד דבר, ועוד כהנה רבות.

שמוע עיניו צו ו
אי אפשר
התורה ארץ ישראל
עבודה
משה כל זה א
ארץ ישראל אבו
היו הגוים השו
משה מקומות.
אור המים הק
לכלי מלא דבש
והדין לתוכו, מו
קדושת
התפשט מחמנו
בפוכה, והיתה
אצטו ע"ה, ובי
נגדך, בטלו כל
מקום לקדושת
מין אח מינו. וז
לא אמר לו ו
קדושה אינה יכו
כבר היה אצרה יכו
והיינו כדי לתבז
לו שכר ו
א אל הארץ
רש"י
גילה לו הארץ
לו שכר על כל
דאשכתן נדיקין
עיניהם, דע"י
ח. עיין תפארת
ואתם תנו מחוץ
הק', אך בכתיבי
מחמת דביקותם ו

ברנ"ל ר' אהרן אבינואל זצ"ל

י"א א"ו י"י נכנ גמחור

ברנ"ל ר' אהרן אבינואל זצ"ל

בנוקמן רב"א

שנתן עיניו בו הוא מישר התנגדות, וממילא
אי אפשר לשלוט ביה עין הרע.

והנה, ארץ ישראל אינה יכולה לסבול עובדי
עבודה זרה מחמת גודל הקדושה,
מיהא, כל זה אחרי שכבר נתפשטה קדושת
ארץ ישראל, אבל מקמי שנתפשטה, אדרבא,
היו הגוים השרויים שם עובדי ע"ז יותר
משאר מקומות. על דרך שפירשו המפרשים
[ראה אור החיים הק' פרשת חוקת במדבר יט, בן משל
לכלי מלא דבש כשנתרוקן, מיד כל הזבובים
יורדן לתוכו, משא"כ בכלי מלא מים בעלמא.
והנה קדושת ארץ ישראל לא היה אפשר
להתפשט מחמת עובדי עבודה זרה אשר
בתוכה, והיתה מנומלמת. וכשבא אברהם
אבינו ע"ה, וביה איתקיים ועפעפין ייסירו
נגדך, בטלו כל כחות הטומאה, וע"י זה היה
מקום לקדושת ארץ ישראל להתפשט דמלא
מין את מינו. וזה ממילא אחי שפיר דהשי"ת
לא אמר לו וגילה לו הארץ מיד, דעיקר
קדושה אינה יכולה להתפשט כי אם אחר אשר
כבר היה אברהם אבינו ע"ה עובד ה' בתוכה.
והיינו כדי לחצבה בעיניו, דיקא, וממילא ניתן
לו שכר על כל פסיעה ופסיעה. L

7 א) אל הארץ אשר אראך [יג, א]. פירש
רש"י [שם ב ד"ה אשר אראך], למה לא
גילה לו הארץ מיד, כדי לחצבה בעיניו, ולתת
לו שכר על כל דבור ודבור. יש לפרש בס"ד,
דאשכחן דדיקים יש להם כח גדול בראיית
עיניהם, דע"י זה ממשיכין רוחניות במקום

ח. עיין תפארת שלמה על התורה פרשת פנחס,
ואתם חנו מחוץ למחנה. ומובא בספה"ק בשם האר"י
הק', אך בכתיב האר"י משמע בחינה אחרת, והוא
מחמת דביקותם בשי"ת, היה עושה רצון יראיו ורואה

שנתנו עיניהם. וכדכתבו בספרים הקדושים ח
בהא לאמרו רז"ל [שבת לה, א] נתן בו עיניו
ועשהו גל של עצמות. והיינו, ע"י שלא יכלו
לסבול הרוחניות שהמשיך עליו, לדרכו של נר
לכבות כשמתקרב אל המדורה. והנה, ארץ
הקדושה אינו יכול לסבול עובדי עזירה,
כדכתיב [ויקרא כ, כג] ולא תקיא אחס הארץ
וגו', מיהא כל זה אחר שכבר כח הקדושה
שבה יצא אל הגלוי ע"י האבות הקדושים,
וע"י שנראה אליהם השי"ת בגילוי שכינת
עוזו. אבל מקמי הכי, אדרבא, ע"י עובדי
רצונו אחטמר קדושת הארץ בלבושים
ולמנומים, לבלתי לסבול ראות מעשי הכנעני
והפריזי יושבי הארץ. וכאשר בא אברהם אבינו
ע"ה, ע"י קדושתו מלא מין את מינו, וניער,
ואז הוציא לאור כח קדושת ארץ ישראל אחת
לאחת, וי"ל דזה ע"י ראות עיניו.

דהנה, עשר קדושות קחשיב במשנה סוף
פרק א' דכלים [משנה ו], וכולם, בכל
בחינותיהם בארץ ישראל, כדחנן ארץ ישראל
מקודשת מכל הארצות, וקחשיב עשר מעלות,
עד קודש הקדשים מקודש ממנו. והנה 'עין'
בגימטריא ה' היות, שחי עינים - בגימטריא
עשר היות, כנגד עשר קדושות הנ"ל. וע"י
קדושת ראות עיניו של אברהם אבינו הוציא
לאור עשר בחינות הקדושה שבארץ ישראל,
והוא עלה ונתעלה ממילא בעשר קדושות
הנ"ל. והיינו טעמא דלא גילה לו הארץ מיד,
משום דקדושת הארץ לא נתגלה ולא יצא מכה

את צערם, ונוקם להם מאויביהם לעיניהם, ראה ספר
הליקושים, תהלים פרק צא, או מכוח השם בו הבה
משה רבינו את המצרי ראה שער מאמרי רז"ל, מסכת
שבת.

ני כל
ה על
מינן
נאמר
ילתלי
יכולה
שהוא
דבר
רשות
עשה

מאיר
עפיך
כתוב
ה לי
עובה
עיין
עד
אפשר
עינים
ראות.
היינו,
אפיר.

תקרי
עין.
זי על
עפיך
דע"י

ז אור
ספר
עוד
ועוד

אל הפועל עד שצא אצרהם אצינו. והיינו דקאמר, למה לא גילה לו הארץ מיד, כדי לתצדה בעיניו, דייקא, שהוא בגימטריא י' הוי'ת. ולתת לו שכר על כל דבור ודבור, שידבר עד שיתעלה לעשר קדושות, ועיין בספר אור החיים [כאן בסוף הדיבור].

(ב) אל הארץ אשר אראך [יב. א]. יש לפרש על פי מאמר הכתוב [דברים ה, טז], ובקשתם משם את ה' אלקיך ומנחת כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך. דמבואר בדרשות רז"ל [אלשיך פרשת תרומה ט] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם [שמות כה, ט] בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם, היינו בתוך ובפנימיות אישי ישראל. ואמרו רז"ל [מקווי זוהר סיקון ו כג, ב] זכאה מאן דעביד ליה דירה נאה בלבו. והיינו דאמר קרא, ובקשתם משם את ה' אלקיך ומנחת כי תדרשנו, ומפרש היכן תמנאנו, בכל לבבך ובכל נפשך. והיינו דאמר ליה הקב"ה לאצרהם אצינו, אל הארץ אשר אראך, היינו שאתרה אליך - בקרבך, כשתהיה במדריגה כזו, אז תשכיל כי זאת אל מכון לשבתו ארץ חפץ.

עוד יש לפרש בס"ד, על פי מה שביארנו בס"ד במקום אחר [לקמן במאמר על הפסוק ויסע אברהם; ויברכהו ויאמר] מה שכתב הרמב"ן ז"ל

פ. ראה שם על הפסוק ועשו לי, ד"ה ועוד יתכן דרך שני. ראוי לציין, על אף שמאמר זה שגור בפי כל במאמר חו"ל, לא נמצא לו מקור קדים יותר מאשר האלשיך הק', אשר אינו מביא את זה בשם מקור אחר. י. עיין זוהר ח"ב רט, א. וראה לקמן ברברי רבינו על הפסוק ויסע אברהם, וראה שם מה שכתב בשם

בפרשת בראשית [א, ט] כי יש שמים לשמים, וכסא לכסא, גבוה מעל גבוה, עיי"ש. ומבואר בספרי יראה' דמה שנראה אללנו בחינת שמים, בעולם שהוא למעלה מזה, שם השמים נעשה ארץ לעולם הגבוה מזה, ושזב נעשה גם משמים הגבוה בחינת ארץ לגבי עולם היותר גבוה. וכן הוא בענין עבודת עבודת הקודש שאין לה סוף, דכל מה שנעלה למדרגה יותר גבוה, א"כ עבודתו מה שהיה אללו בחינת שמים נעשה אללו בחינת ארץ, עיין מה שהארכתי בזה בס"ד.

והנה, השתא אמר לו הקב"ה לאצרהם אצינו ע"ה לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך [בראשית יב, א], ופירש רש"י [שם ב ד"ה מארצך] התרחק עוד יותר מארצך, דהיינו שיקרב עצמו יותר לקדושה ויתעלה במדרגה יותר. א"כ ממילא אותו עבודה שהיה אללו בבחינת שמים, כשיתעלה במדרגה יותר עליונה יהי נעשה מזה ארץ. והיינו דא"ל השי"ת אל הארץ אשר אראך, דאראך ארץ אשר עדיין לא ראית בבחינה זו.

עוד יש לפרש בס"ד, ואקדים מאמר הכתוב [שמות כד, י] ויראו את אלקי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטוהר. להנה מבואר בספר חת"ם שם טוב [ח"ב יג, ב ד"ה], ויראו - מלשון הבנה, כמו רואה אני

ויברכהו ויאמר; בפרשת אמור, ד"ה אמור אל הכהנים, הרביעי. יא. לשון רש"י שם: והלא כבר יצא משם עם אביו ובא עד לחרן, אלא כך אמר לו, התרחק עוד משם וצא מבית אביך. יב. עיין עוד בעל שם טוב על התורה פרשת

א"ת דברין [ה] שהשי"ת נקרה המרכבה". ופשוטה לזכו לקדושה העליו הגליו ציוס ה ממעשה לבנת ועינינו, דהנה ספר נ גינים להאדם אינו אלא בש שהוא הנשמה זוהר הקדמה ב י, בגימטריא אז אשר יעשה א על שם הגוף. דרכיך דעוה, שיהא ניכר ; שהכל יצנו ש שהוא מבחינת דאיתא בספרי כלומר, דע ה והנה, לבנת שנראה מעבר דכל מעשהו ; הספיר שיהא מעשים הגשנ ניכר בחינת ו מעשיו ותנוע ה ושוב קאמר השמי

כְּמוֹךְ עִם נוֹשַׁע בְּיְהוָה מִגֵּן עֲזָרְךָ
 וְאִשְׁרֵי־חֶרֶב גָּאוֹתֶיךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבֹיֶיךָ לָךְ
 וְאַתָּה עַל־בְּמוֹתֵימֹ תִדְרָךְ: ם שביעי לד
 ד' « וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֶרְבַת מוֹאָב אֶל־הַר
 נָבו וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶשְׁרַע עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ
 וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת־כָּל־הָאָרֶץ אֶת־

עָמָא דְפְרָקְנָה מִן קְדָם וַיַּתְקִיף
 בְּסַעְדָּהּ יִדְמֵן קְדָמוּהִי נִצְחֵן
 נִפְרֹתָהּ וַיִּכְרְבוּן סָנְאָה לָךְ וְאַתָּה
 עַל פְּרִיקַת צְוֹאֵרֵי מַלְכֵיהוֹן
 תִּדְרָךְ: א וּסְלִיק מֹשֶׁה מִמִּישְׁרָא
 דְמוֹאָב לְטוֹרָא דְנָבו רִישׁ רְמֵתָא
 דִּי עַל אִפֵּי יְרֵחוֹ וְאַחֲזִיחָהּ וַיַּת כָּל

אַרְעָא יַת גְּלָעָד
 נִפְתָּחִי וַיַּת
 וּמִנְשָׂה וַיַּת כָּל
 עַד יָמָא מְעַרְבֵי
 וַיַּת מִישְׁרָא
 קְרָתָא דְדִקְלָיָה
 ד וְאָמַר וַיַּת
 קִמִּית לְאַבְרָהָם
 לְמִימְרֵי לְבָנָיָהּ

לקט בדיר

רש"י

רש"י במקום מי כמוך ומי כמוך בוא"ו, ונכון הוא, ולזנו
 יהיה בשינוי זה לומר שהם צ' דברים, לא שאחד מפרש
 הנידון מפני מה אשריך מפני שאין כמוך, אלא אשריך ישראל
 מפני שאתה נושע בה' ולזה הכל שלך, ועוד דבר גדול הוא
 שאין עוד מי שנושע בה' וזאתך ולזה ויכחשו אויבך לך ואתה
 וגו': קבא) ר"ל אות הצי"ת של בה' פירושו על ידי ה'
 הוא הוא המושיעך, ולזה שיה רצונו לשון הכתוב לומר
 תשועתך שבו מונן יותר, גם הוסיף "אשר הוא" מגן עורך
 ואשר "הוא" חרב גאוּתך, שכל זה חסר מן הכתוב
 (רא"ם): קבב) והוא מלשון הכחשה ושקר כמו שחרגמו
 אונקלוס שיכחשו שהם מאויבין: א) כלומר מערבות
 מואב פסע צלי הפסק על הר נבו, שאל"כ למה לכתוב
 מערבות מואב, וכי לא ידענו היכן היה (רא"ם), ובגמ'

כמוך. תשועתך צה"קבא) אשר הוא מגן עורך וחרב*
 גאותך: ויכחשו איביך לך. כגון הגבועונים קבב)
 שאמרו (יהושע ט' ט') מלחך רחוקה (מאלד) צאו עבדיך
 וגו': ואתה על במוותימו תדרך. כענין שנאמר
 (שם י"ב) שימו את רגליכם על לוארי המלכים האלה
 (ספרי): א) מערבות מואב אל הר נבו. כמה
 מעלות היו ופסען משה צפסיעה אחת" (סופר י"ג):
 את כל הארץ. הראהו את כל ארץ ישראל בשלותה
 והמליקין" העתידין להיות מליקין לה* (ספרי): עד
 דן. הראהו בני דן" עובדי* עבודה כוכבים, שנאמר
 (שם י"ח ל') ויקימו להם בני דן את הפסל (ספרי),
 והראהו שמשון שעמיד ללאת ממנו למושיע (סם):
 שינוי נוסחאות • ואשר הוא חרב • אחת • עבדים.

(ב) ואת כל
 ומורכבה, והכרח
 נלחמים עם סיו
 אפרים ומנשה.
 והראהו יושע ננ
 וגדעון שצא ממנו
 ואת כל ארץ יד
 מלכות בית דוד
 ארץ המערב בשל
 תקרי הים האחר
 הקצ"ה כל המאו
 שיחיו המתים (ג)
 (סם), דבר אחר כ
 כ"ם ויעלו בגג ו
 הראהו שלמה יול
 מ"ח צכר הירדן
 (ד) לאמר לזרע
 ותאמר לאברהם
 לכם הקצ"ה קוי

שהיו י"צ מעלות, וכל זאת להודיע כמו ביום מותו צין בגשמיות וצין ברוחניות, גם להודיע התלהבות לקיים מצות בוראו
 הגם שידע למה הוא עולה, עוד אפשר להודיע חיצת הלימוד וההדרכה לישראל שהיה לו גם קושי ההפרדה מהם שהיה
 ממתין עד רגע אחרונה עד כדי כך שהיה צריך לדג להיות שם צומנו: ב) פי' העתידים להצר להם ולעצורם, ודרש מתיבת
 "כל" המיותר שהיה די לומר את הארץ עד דן, אלא לא רק הארץ הראהו אלא כל עניינה של הארץ (מ"ל), עוד אפשר
 שדייק אמרו ויראהו ה', ולמה להראות לו, הלא עלה למקום גבוה כדי לראות משם והיה די לומר וירא משם, אלא ודאי
 שהראה לו הקצ"ה דברים טמונים ועתידיים (ב"ב): ג) והתכלית והצורך להראות לו זאת (חון ממה שהתאווה לראות
 ולדעת כל מאורעותיהם) כדי שיתפלל עליהם שלא יתפשו רבים אחריהם ולשכך מהם חרון וחימה, ופשוטו שם מקום סוף

אור החיים

צחשועתו, כלומר (לעיל ל' ג') ושז ה' את שבוך
 ואמרו ז"ל (מגילה כ"ט). והשיב לא נאמר אלא ושז
 אשריו וכו', והוא אומרו אשריך מי כמוך שאתה עם
 נושע עם ה' ק"י) שבוך מגן עורך, ואשר הוא חרב
 גבכותך שאין חרב גדולה כחרב לה' בשולפו אותה
 מהערה:

אור בדיר

קבז) וזה יהיה פירושו של צ"ת. קבב) למה להראות לו, הלא יכול הוא לראות בעצמו אם יעלה על ההר.

ענינו ק"י
 ד. לאמר לז
 של
 לשלשם לזה אמ
 הוא זה לזרעך
 קבט) דרך נס.
 משה לא ידעו, וגם

ארעא ית גלעד עד דן: ב וית קל
נפתלי וית ארעא דאפרים
ומנשה וית קל ארעא דיהודה
עד ימא מערבא: ג וית דרומא
וית מישרא בקעתא דירחו
קרמא דקלאי עד צוער:
ד ואמר יי קה דא ארעא די
קנמית לאברהם ליצחק וליעקב
למימר לבניה אתנה אחותיה

הגלעד עד-דן: ב ואת כל-נפתלי ואת-
ארץ אפרים ומנשה ואת כל-ארץ
יהודה עד הים האחרון: ג ואת-הרנב
ואת-הבכר בקעת ירחו עיר התמרים
עד-צער: ד ויאמר יהוה אליו זאת
הארץ אשר נשבעתי לאברהם
ליצחק וליעקב לאמר לזרעך
אתנה הראיתיה בעיניך ושמה לא

רש"י

לקט בהיר

(ב) ואת כל נפתלי. הראהו חרנו בשלותה
וחורבנה, והראהו דבורה וזרק מקדש נפתלי
לנחמים עם סיסרא וחיילותיו (סג): ואת ארץ
אפרים ומנשה. הראהו חרנס בשלותה ובחורבנה,
והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען שבה מאפרים,
וגדעון שבה ממנשה נלחם עם מדין ועמלק (סס):
ואת כל ארץ יהודה. בשלותה ובחורבנה, והראהו
מלכות בית דוד ונלחונם (סז): עד הים האחרון.
ארץ המערב בשלותה ובחורבנה (סח), דבר אחר אל
תקרי הים האחרון אלף היום האחרון הראהו
הקב"ה כל המאורעות שעתידין ליארע לישראל עד
שיחיו המתים (סח): ואת הנגב. ארץ הדרום
(סח), דבר אחר מערת המכפלה שגאמר (נמד' י"ג
כ"ג) ויעלו בנגב ויבא עד חברון (סח) ואת הבכר.
הראהו שלמה וילק כלי בית המקדש, שגאמר (מ"ה ז'
מ"ו) בכר הירדן ילקס המלך צמעבה האדמה (סח):
(ד) לאמר לזרעך אתנה הראיתיה. כדי שתלך
ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב שבעה ששבע
לכם הקב"ה קיימה (ספרי - ברכות י"ח), וזה לאמר

גבול ארץ ישראל, מדין ועד באר שבע (ש"ב כ"ד ב'), אבל
מאחר שמיותר הוא, שכבר אמר את כל הארץ וכלל בה
אפילו ענינה וכדאמרן, ודאי שיש בה פרטים משאר
שבעים, וכן כולם נפתלי אפרים וכו', ולא כל דרשות חז"ל
מביא רבינו, אלא לדוגמא כמה מהם שונים רחוקים
מפשוטו (מ"ל): ד) מביא דרך זה ליישב חיצת
"האחרון", ולפי פשוטו לא מערב נקרא אחרון כמו מורה
נקרא קדם וראשון, אבל דרך הב' ודאי רחוק מפשוטו לומר
אל תקרי הים אלף היום (מ"ל): ה) שאל"כ למה פרע
דרום ולא צפון ומזרח, וכן זאת הכבר: ו) והגם שידעו
האבות בלא אמירת משה, רצה הקב"ה שיחזיקו טובה למשה
ויקבל משה בעלמנו יישר כח מהם על שמסר נפשו עמהם עד
שהביאם פתח הארץ (אודה"ח), ולפי דרשת חז"ל שאמרנו
שהראהו הקב"ה כל המאורעות מלחמותיהם ונלחונם כשהם
שרויים על אדמתם אין צריך לדחוק ולומר שיעיד לאבות
שהביאם עד השער שהרי יכול להעיד שראה אותם נטועים
על אדמתם: ז) המיותר, ויהיה פי' הכתוב (לאמר) אמור
להם לכל אחד בפני עצמו כה אמר ה' (לזרעך אתנה) כבר
נתמיה עמיד במקום עבר (הראיתיה) כדי שחולל לומר כן

אור החיים

עיונוקסט) והראה אותה לו לפניו:
ד. לאמר לזרעך אתנה. אומרנו לאמר"י) לפי
שלא אמר נוסח זה של לזרעך אתנה
לשלתה לזה אמר לאמר"י) פירוש שמכוון המאמר
הוא זה לזרעך אתנה, ורז"ל דרשו (ברכות י"ח):
אור בהיר

קבט) דרך נס. קל) למי יאמרנו האבות. קלא) ואם לא יאמר לאמר, הרי הוא אינו אמת חו"ש. קלב) וכי בלא אמירת
משה לא ידעו ונח הודם שידעו וכי לא האמינו. קלג) הלא כבר אמר ה' לו זאת לא פעם אחד, ובשגיל כן עלה לראות

ט"ו צט שאסור להניח תפילין, ועתיד הקב"ה להחזיר לנו, וזה חרב דספרי
פ' ברכה חרב גאותיך ק שנשבוע הקב"ה להחזיר לנו *.

לד

76 א. ויראהו ה' את כל הארץ.

ספרי פיסקא שנו : מלמד שהראהו א"י מיושבת על שלוותה וחזר והראהו
מזניקים לה.

וכן גבי קדושת א"י באויר לא שייך הך דוכאו בה פרוצים וחללוה
דאין להם בו קנין וכבוש, ועיין ב"ב דף נ"ו ע"א קא כל שהראהו כו',

צמ. ע"א : מנודה מהו בתפילין ? תיקו. ובא"ח סי' ל"ח סי"ג פוסק דאסור להניח
תפילין, וראה באחרונים שם.

ק. וראה עוד מכתבי תורה סי' קי"ח (דכ"ז ע"ד) שכתב : „וזמן שהתחיל קבלת
לוחות הראשונות דאז ניתן לישראל שני כתרים תפילין שכתב משה רבינו ספרא
רבא של יד ושל ראש, גדר תורה ופולפול התורה מפי הקב"ה, הכל בלוחות
הראשונות כמבואר בירושלמי שקלים וסוטה ולא מפי משה רבנו, וזה טעמי תורה
שאח"כ גיתגה למשה רבנו מחמת גדר שירה, ערכין ד"א [ע"א] בקול, וזה ר"ל
בקולו של משה ברכות דמ"ה [ע"א], וזה ר"ל מכילתא בנעימה שהיה משה שומע
בו משמיע וזה אח"כ אחר ששיבר לוחות א', וזה הוה הך דגדרים דל"ח פילפול
התורה כתבן שלך כמ"ש הרא"ש, ר"ל טעמים שימה בפיהם עירובין דג"ד ודכ"א
ושבת דק"ד, שימה כל דהוא מגחות דנ"ט, וזה חרב פ' בספרי ברכה חגור חרבך
והוה אז כל התורה בדיבור א' ע"י מכילתא ובירושלמי שבועות וגדרים ובתוס'
מנחות" וכו'. עו"ש במכתבי תורה : „וזה יד החזקה דמשה רבנו, תענית בירושלמי
פ"ד יד דגברת כו', וזה ימין דברכות [סב, ע"א] מראה בה טעמי תורה ואכמ"ל,
והקב"ה יחזיר לנו כמבואר שבת דפ"ח וספרי ברכה כחתן יכהן פאר זה תפילין של
משה רבנו ומנודה אסור בתפילין מנודה לשמים מ"ק ט"ו וא"ש הכל".

* שו"ת צ"פ (ג"י) סי' קכ"א. וראה עוד בסי' קכ"ג.

קא. אר"י א"ש כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר (בשעת מיתתו כדכתיב
ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד עד דן — רש"י) וכו'.

הראון תינו יוסף נאמן 333

נחמן ז"ל (הר"ל) ל מנתה מי כשר
333

ובספרי פ' פנחס קב ופ' ברכה, זר"ל דהוא קידש כראיה שלו האויר, ועיין סוטה דף ט' ע"א דלא שלטו שונאיהם במעשי ידיהם קמ' ולכך נשאר קדוש לעולם דאין בו כבוש וכו' *.

ב. ואת כל נפתלי וגו' ואת כל ארץ יהודה וגו'.

הנה גבי יהודה נקט "כל ארץ" ומשום דיהודה הוה לו קרקע בלא אויר [כמבואר] זבחים דף נ"ד ע"א קר לכך נקט כל ארץ, וכן למ"ש [בפ' האזינו] דעיקר הראיה הוה בשביל מדודה.

ג. עיר התמרים.

ספרי שם : ד"א מלמד שהראו פמוכה מצדה גיהנם וכו'. ובה"א עיר התמרים.

דציני הר' הברזל פתחה של גיהנם כמבואר סוכה דף ל"ב קה, ועיין מנחות דף ע"א קי.

כב. פיסקא קל"ה: מגיד הכתוב שהראו המקום למשה את הרחוק כקרוב את שאין גלוי כגלוי את כל הקרוי א"י שנאמר ויראהו ה' את הארץ וגו' וכו', ושם פיסקא קל"ו: ר"ע אומר מגיד הכתוב שהראו המקום למשה את כל חדרי ארץ ישראל כשלחן ערוך שנאמר ויראהו ה' את הארץ וכו'.

קג. דרש ר"ח ב"פ מאי דכתיב רגנו צדיקים בה' לישרים גאווה תהלה, אל תקרי גאווה תהלה אלא גוה תהלה זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשיהם וכו', משה דאמר מר משנבגה מקדש ראשון נגנו אהל מועד קרשיו קרסיו וברייתו ועמודיו ואדניו, היכא ? אר"ח אמר אבימי תחת מחילות של היכל.

* צ"פ הלי' תרומות פ"א ה"ה דף ו'.

קד. ארנב"י אימר כך התנו אוירא דבנימין קרקע דיהודה.

קה. ע"ב: שתי תמרות יש בגיא בן הגם ועולה עשן מביניהם וזהו ששנינו ציני הר' הברזל כשרות וזו היא פתחה של גיהנם. וכ"ה בעירובין דף י"ט ע"א, ראה לקמן אות קיג.

קי. ראה לקמן אות קיא.

ספרי שם.
ר"ל מוש.
ספרי שם.
ועיין פנ
התמרים.
ספרי שם (כו)
שהיא קצרה
מנחות ד
שם.
דקלים ב
תמרי לבי נצ
קז. ראה לקמן
קה. ראה לקמ
קפ. ראה לקמ
קי. דף צ"ט ז
שנאמר ואף הס
כשם שפיה צר
קיא. ד"ה מרכ
לזכר ומשיר פי
דקלים דגוחים
יש להם תאוה
שראה דקל או
מיריתו והרכיב
קיב. איזו היא
מפירותיה, ושמ
שלהם — רש"י
לי סבי דפומבד

סדרת השנים
(1) סדרת ש"ו (1915)
(2) סדרת ש"ז (1916)
(3) סדרת ש"ח (1917)
(4) סדרת ש"ט (1918)
(5) סדרת ע"א (1919)

סדרת השנים

חוקת הבתים פרק שלישי כבא בתרא נו

עין משפט
גו מצוה

ברשות אחת. נה"ר עומה שהולא בה מאו גרונגת לרשון בלומה
עומה הולא והלמון: בשתי רשויות. הכנים הגושללים זה מזה
פטור דרשות מחלקת להו דבעל מן
והוא שיש חיוב חטאת ביניהן. שיש ר"ח בין שתי ר"ח שהם הולא

אבל פיסלא לה. התקנה ריב"ח והלא פיסלא היא כרמלית ודקארק
(גיטין דף ע"ו ע"ב) וסמ' פלג' מפרש דפיסלא דהיי גבי גב
קטות ועלמה כגון דלא גבוהה א"ל שמע דגבוהה ג' ומסמכת
חייבי כרמסא ארבעה דלא לשכחן רשות כפני עלמו שהיא חייב
כפחות מחכמה ועמוד גבוהה ג' ורמב"ם

רמב"ם פ"ח סוף פ"ח
פ"ח סוף פ"ח
פ"ח סוף פ"ח
פ"ח סוף פ"ח
פ"ח סוף פ"ח

[אמ"ת]

ברשות אחת הייב בשתי רשויות פטור
ואמר רבה "והוא שיש חיוב חטאת ביניהם
אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית
אבל פיסלא לא רבא אמר אפי' פיסלא ואורא
רבא למעמיה דאמר רבא רשות שבת
כרשות גיטין דמי אין שם לא מצד ולא הצב
מאי פירש רבי מריטם משמו יכל שנקראת
על שמו היכי דמי אמר רב פפא דקדו ליה בי
גרוהא דפלגיא יחיב רב אחא בר עוביא
קביה דר' אפי' ויחיב וקאמר משמיה דר'
אמי בר חנינא חטובא אפסיק בנכסי דר'
מאי חטובא אמר רב יהודה אמר רב שבו
דוחס יהושע לישראל את הארץ ואמר רב
יהודה אמר רב לא מנה יהושע אלא עיריות
העומדות על הגבולין ואמר רב יהודה אמר
שמאלא יכל שהרואה הקב"ה למשה הייב
במעשר לאפוקי מאי ויחיב קוני קניו
וקדמוני הניא רבי מאיר אומר גפרוהא
עירבאה ושלמאה רבי יהודה אומר דר'
שעיר עמון ומואב רבי שמעון אמר
עירדיקסא אסיא ואסמיה ג' בר"ה"י' האו
שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים
ונמצאו זוממים משלמין לו את הכל שנים
בראשונה שנים בשניה בשלישית
משלשין

ברשות אחת הייב בשתי רשויות פטור
ואמר רבה "והוא שיש חיוב חטאת ביניהם
אבל כרמלית לא אביי אמר אפילו כרמלית
אבל פיסלא לא רבא אמר אפי' פיסלא ואורא
רבא למעמיה דאמר רבא רשות שבת
כרשות גיטין דמי אין שם לא מצד ולא הצב
מאי פירש רבי מריטם משמו יכל שנקראת
על שמו היכי דמי אמר רב פפא דקדו ליה בי
גרוהא דפלגיא יחיב רב אחא בר עוביא
קביה דר' אפי' ויחיב וקאמר משמיה דר'
אמי בר חנינא חטובא אפסיק בנכסי דר'
מאי חטובא אמר רב יהודה אמר רב שבו
דוחס יהושע לישראל את הארץ ואמר רב
יהודה אמר רב לא מנה יהושע אלא עיריות
העומדות על הגבולין ואמר רב יהודה אמר
שמאלא יכל שהרואה הקב"ה למשה הייב
במעשר לאפוקי מאי ויחיב קוני קניו
וקדמוני הניא רבי מאיר אומר גפרוהא
עירבאה ושלמאה רבי יהודה אומר דר'
שעיר עמון ומואב רבי שמעון אמר
עירדיקסא אסיא ואסמיה ג' בר"ה"י' האו
שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים
ונמצאו זוממים משלמין לו את הכל שנים
בראשונה שנים בשניה בשלישית
משלשין

רמב"ם פ"ח סוף פ"ח
פ"ח סוף פ"ח
פ"ח סוף פ"ח
פ"ח סוף פ"ח
פ"ח סוף פ"ח

העומדות על הגבולות

לפרש על הגבולות
לפרש על הגבולות
לפרש על הגבולות
לפרש על הגבולות
לפרש על הגבולות

רבינו גרשום

רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום

הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

מוסף רש"י
הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

מלכים ולא כבשו עולי כבול

מלכים ולא כבשו עולי כבול
מלכים ולא כבשו עולי כבול
מלכים ולא כבשו עולי כבול
מלכים ולא כבשו עולי כבול
מלכים ולא כבשו עולי כבול

רבינו גרשום

רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום

מוסף רש"י
הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

מוסף רש"י
הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

עירדיקסא אחיא כו'

עירדיקסא אחיא כו'
עירדיקסא אחיא כו'
עירדיקסא אחיא כו'
עירדיקסא אחיא כו'
עירדיקסא אחיא כו'

רבינו גרשום

רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום
רבינו גרשום

מוסף רש"י
הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

מוסף רש"י
הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

מוסף רש"י
הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

מוסף רש"י
הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

מוסף רש"י
הנהרות הבי"ח
(א) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ב) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ג) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ד) רש"י פ"ח סוף פ"ח
(ה) רש"י פ"ח סוף פ"ח

76

דרך חיים תוכחת מוסר שופטים
 ושוטרים תתן לך בכל שעריך (דברים
 טו, יח). בכאן יש רמז מוסר להא דתנן בספר
 יצירה (פרק ד' מ"ב) שבעה שערים הם כנפש,
 שתי עינים שתי אזנים והפה ושני נקבי האף,
 עד כאן לשונו. והוא חושב השערים שהם
 בראש של אדם. אמנם יש שער לברית
 המעורר וגם כן פה התחזונו וצריך האדם
 להיות שומר השערים דהיינו הראייה
 והשמיעה והדיבור והכעס היוצא מאף, גם כן
 צריך לשמור שער ברית הקודש שלא יצא
 זרע כי אם לקדושה. גם פה התחזונו שלא
 ימלא כריסו ככהמה קיא צואה. ועל אלו
 השערים ישים האדם לעצמו שופטים
 ושוטרים, כלומר שישפוט את עצמו תמיד,
 זהו תיבת לך שאמר תתן לך וישגיח תמיד
 שלא יהיה שם שום עבירה, כי כמעט אלו
 המקומות מקום (שלום) [שלם] ויהיו תמיד
 בקדושה ובטהרה. L

לא תטה משפט לא תקח שחד (דברים טו,
 ט) מאד מאד הזהירו רבותינו ז"ל על
 שחד ואפילו שחד דברים ואפילו שירות קטן
 (כתובות קה) וכמו שהובא בטור חשן משפט
 (סימן ט) איך שראוי לאדם להתרחק ולהתלכש
 במדת חסידות בפרישות דבר זה ואשרי אנוש
 יעשה זאת. כי ברגע אחד נכנס בו קירוב
 הדעת ומטה משפט דהיינו שמהפך בזכותיו
 ביותר. ודורשי רשומות אמרו רמז שחד תטה
 משפט כי כשתטה אותיות שחד נעשה תטה
 דהיינו האותיות שלאחר שחד הם תטה, כי
 לאחר לקיחת שחד תטה משפט.

מצות מינוי המלך על דרך הפשט הוא
 שיהיה מוראה של מלכות על עם
 יי בקיום התורה והמצות. על כן מוזהר
 המלך ביתר שאת שישמור הוא בעצמו
 התורה והמצות כי קשוט עצמך ואחר כך
 קשוט אחרים (בי"מ קז, ב) ולכן נצטווה המלך
 ספר תורה יותר על שיש לו לפי שהחיוב
 עליו כפלים משאר העם. ומטעם זה הוזהר
 על ריבוי הכסף והזהב והנשים שהם מורים

על רבוי התאות וגם על ריבוי הסוסים כדי
 שיהיה דבוק בהשיי וישים בטחוננו בו. כי
 אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם יי
 אלהינו נזכיר (תהלים כ, ח). והנה דרשו
 רבותינו (קידושין עו, ב) שום תשים כל משימות
 שאתה משים בו. כן אני אומר גם כן לתוכחת
 מוסר כל מי שיש לו איזה התמנות על
 ישראל צריך לזוהר בתוספות קדושה וטהרה.
ולוזה סמך לפרשת מלך לא יהיה לכהנים
 הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם
 ישראל אשי יי ונחלתו יאכלון (יה, א) כי
 מאחר שבחר יי בשבט הזה לכבוד ולתפארת
 על כן צריכין הם להיות יותר בדביקות
 בהשיי וחרדים לדבריו וכל הגדול מחבירו
 דינו יותר מדוקדק וסביביו נשערה מאוד
 (יבמות קכא, ב). ובוזה יוכן מה שכתוב אחר כך
 (דברים יח, ו) וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל
 ישראל אשר הוא גר שם וגו', ופרשה זו
 מיירי בכהן ולא בלוי ולמה קורא לכהן לוי
 ולעיל מיניה כתיב (שם שם, א) וזה יהיה משפט
 הכהנים קורא לכהן כהן ועתה קוריהו בשם
 לוי. נודע כי הכהן מצד החסד והלוי מצד
 הגבורה והנה התנשאות הכהן יותר מהלוי
 ודינו יותר מדוקדק על כן רמז והיה הכהן
 ללוי כי אף שהוא מצד החסד מכל מקום הוא
 בעצמו נידון במדת הדין שהוא מדתו של
 לוי. וחלק כחלק יאכלו (שם ח) בקרבנות הרגל
 (סוכה ט, א) כי כולם נוטלים חלקם לעצמם
 ונידונים במדת הדין ונודע כי בכל הרגלים
 נידון העולם במדת הדין כדתנן (ראש השנה טו,
 א) בארבע פרקים העולם נידון. בפסח על
 התבואה. בעצרת על פירות האילן. בחג
 נידונים על המים בראש השנה כו'.

[הגה"ה ומלאתי בקונטרסי דהאר"י ז"ל
 שכתב יש בכאן רמז נפלא על כן לוי ממש ורמז
 לנער הלוי שהיה כהן למיכה ופירשו רז"ל (שופטים
 פרק יז. ב"ב קט, ב) שהוא יהונתן בן גרשם בן מנשה
 והכו"ן תלויה והוא בן משה רק שטעה מעשה
 מנשה, וזהו רמז שאמר בכאן גרשם קרי ביה גר
 שם. ואמר שאם יחזור לשרת בשם יי אנו ראו

אביון צביון יג' א' ג

(ט) אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך
 ישראל שידבק בה האדם,
 רבי אליעזר אומר, עין טובה, רבי
 יהושע אומר, חבר טוב, רבי יוסף

(ט) עין טובה. מהתפק צמה שיש לו
 ואינו מצקש דברים יתרים,
 ואינו מקנא כשרואה שיש לחבריו יותר
 ממנו: חבר טוב. שמוכיחו כשרואה אותו
 עושה דבר שאינו הגון: שבן טוב. מלוי
 אללו בין ביום בין בלילה, ואילו חבר טוב
 אינו מלוי אללו בכל עת: הרואה את

הגורל. לופה ומציע צמה שעתיד להיות, ומתוך כך נמלא מחשב הפסד מלוח כנגד שכרה, ושכר עזיבת
 כנגד הפסדה: לב טוב. לפי שהלב הוא המניע לכל שאר הכחות וכוף המקור שממנו נוצעים כל

לב אחרון

משנה ט

איוזוהי דרך ישראל שידבק בה האדם, רבי
 אליעזר אומר עין טובה.

אליעזר אומר עין טובה, היינו שיעצום עיניו
 מראות ברע ולא יסתכל על דדי הדרכים שלא
 לצורך, כי כל הדרכים צמוקת סכנה הן, ומחילת
 קלקולו של אדם הוא בפגם העינים, כאמרם
 ז"ל (הוצא דבש"י סוף שנת) עין רואה ולב חומל
 וכו', ולזה צריך צעת שהולך בדרך לעשות
 לעצמו גדרים וסייגים בשמירת העינים כדי
 שישמור נפשו בקדושה וצטהרה. L

יבואר זהקדם לפרש אמרם ז"ל (ב"ר פלי"ט
 ס"ח) שהדרך ממעטת את השם, על פי
 מה שפירשו הלדיקים (הוצא צאלגא דחיי פ' וישב) על
 הכתוב (בראשית לח כא) איה הקדשה הוא בעינים
 על הדרך, פי' איך מגיעין לבחינת קדושה, הוא
 בעינים על הדרך, ששומר את העינים אף על
 הדרך לבחתי יפגום בה, עכ"ל. והנה מצואר
 צתיקוני הזה"ק (דף סו.) השומר ברימו שורה
 עליו שם הוי"ה מלגאו ושם שד"י מלצר, והפוגם
 ברימו שורה עליו שם שט"ן מלגאו ושם ס"מ
 מלצר. ושני שמות אלו הוי"ה שד"י גימטריא
 ש"י, והפוגם בצריית קודש חלילה הוא פוגם
 בשני שמות קדושות אלו העולין ש"מ, וזהו
 שהדרך ממעטת את הש"ס, שכשהולך בדרך
 יפגם שני שמות אלו העולין ש"ס ה' ירחם.

ב איוזוהי דרך ישראל שידבק בה האדם,
 רבי אליעזר אומר עין טובה.

יתבאר על פי מה שאמרו חז"ל (מו"כ קדושים
 פ"ד) וזהבנת לרעך כמנוך (ויקרא יט יח)
 אמר רבי עקיבא זה כלל גדול צתורה, וכן איתא
 בגמרא (שבת לא.) שאמר הלל הזקן לאותו גר
 מה דעלך סני לחברך לא תעבד, זו היא כל
 התורה כולה (ופירש"י גזילה גניבה ניאוף וכו'
 המורה), ואידך פירושה הוא זיל גמור.

ובזה יתפרש הכוונה איוזוהי דרך הישרה
 שידבק בה האדם, שהוא יסוד כל

ובזה יתבאר המשנה איוזוהי דרך ישראל
 שידבק בה האדם, היינו על מה צריך
 להזהר ביותר צעת שהוא הולך בדרך, רבי

ברג"ל ז' אגון ס"א אגו"ה ז"א"א

ספר חב אגון - חלק נתיב
 ז' מה אגו"ה

אמר
 הרואה
 לב טוב
 רב
 שבכל
 הפעמים

המורה
 והיינו
 שצריך
 שפולחן
 אלה
 לקיים מצוות

ב צאו וראו

ידעו על
 לפי
 עפ"ש
 פירוש
 פירוש
 פירוש
 פירוש
 פירוש